

REGULACJE PRAWNE DOTYCZĄCE OCHRONY RADIOLOGICZNEJ

1. Źródła prawa w obszarze bezpieczeństwa jądrowego i ochrony radiologicznej – ogólna charakterystyka
2. Zasady prawa w obszarze bezpieczeństwa jądrowego i ochrony radiologicznej
3. Status prawny inspektora ochrony radiologicznej

Materiał dydaktyczny dla Wydziału Fizyki Politechniki Warszawskiej w ramach bloku wykładów
pt.: „Podstawy Bezpieczeństwa Jądrowego i Ochrony Radiologicznej”

Zadanie nr 33 „Modyfikacja kształcenia na Wydziale Fizyki w zakresie wykorzystywania technik i technologii
jądrowych w gospodarce narodowej”

Projekt „Program Rozwojowy Politechniki Warszawskiej” współfinansowanego przez Unię Europejską w ramach
Europejskiego Funduszu Społecznego (Program Operacyjny Kapitał Ludzki)

Opracował mgr inż. Krzysztof Isajenko

1. Źródła prawa w obszarze bezpieczeństwa jądrowego i ochrony radiologicznej – ogólna charakterystyka *

1. Cel wykładu

Wykład ma na celu dostarczenie uczestnikom szkolenia informacji na temat źródeł prawa w zakresie bezpieczeństwa jądrowego i ochrony radiologicznej, obejmującej w szczególności omówienie pozycji aktów prawnych danego rodzaju w systemie źródeł prawa, wymienienie najważniejszych aktów prawnych z zakresu bezpieczeństwa jądrowego i ochrony radiologicznej wraz z ich krótką charakterystyką oraz w przypadku źródeł prawa międzynarodowego i prawa UE informację o sposobie transpozycji ich postanowień do prawa polskiego.

2. Treść wykładu

Omawiając źródła prawa w zakresie bezpieczeństwa jądrowego i ochrony radiologicznej interesują nas „źródła prawa” w znaczeniu rezultatów faktów tworzących prawo[1]. Faktami tworzącymi prawo są przykładowo -zawarcie umowy międzynarodowej, uchwalenie ustawy, przyjęcie rozporządzenia, a rezultatami tych faktów -umowa międzynarodowa, ustawa, rozporządzenie.

Krajowe regulacje prawne w zakresie bezpieczeństwa jądrowego i ochrony radiologicznej zwłaszcza państw o wysokim poziomie wykorzystania energii atomowej w zastosowaniach nie militarnych są w dużej mierze zharmonizowane. Harmonizacja ta jest efektem istnienia rozbudowanych instrumentów prawa międzynarodowego w dziedzinie bezpieczeństwa jądrowego i ochrony radiologicznej, na które składają się konwencje i inne umowy międzynarodowe przyjęte pod auspicjami Międzynarodowej Agencji Energii Atomowej oraz prawo pierwotne i wtórne Unii Europejskiej.

Omawiając źródła prawa w obszarze bezpieczeństwa jądrowego i ochrony radiologicznej nie można zapominać o regulacjach dotyczących zabezpieczeń materiałów jądrowych, które stanowią część systemu prawnego bezpieczeństwa jądrowego sensu largo.

Traktat Euratom

Traktat ustanawiający Europejską Wspólnotę Energii Atomowej został podpisany w Rzymie 25 marca 1957 r. i obok Traktatu ustanawiającego Europejską Wspólnotę Gospodarczą był jednym z traktatów założycielskich Wspólnot Europejskich. Jest źródłem prawa pierwotnego Unii Europejskiej. Obowiązuje bezpośrednio w państwach członkowskich UE (jako część porządku prawnego państwa członkowskiego UE bez potrzeby wydawania krajowych przepisów), a jego normy co do zasady wywołują skutek bezpośredni, co oznacza, że mogą być samodzielnym źródłem praw i obowiązków osób fizycznych i prawnych [2] .

Chociaż głównym zadaniem Europejskiej Wspólnoty Energii Atomowej miało być, zgodnie z art. 1 Traktatu Euratom, przyczynianie się do podwyższania poziomu życia w państwach członkowskich i rozwijania stosunków z innymi państwami poprzez ustanowienie warunków niezbędnych do stworzenia i szybkiego rozwoju przemysłu jądrowego, to jako jedno z zadań szczegółowych służących urzeczywistnieniu wyżej opisanego zadania art. 2 lit. b Traktatu wymienia tworzenie jednolitych norm bezpieczeństwa mających chronić zdrowie pracowników i ludności oraz zapewnienie stosowania tych norm.

Traktat Euratom reguluje kwestie:

- rozwoju badań jądrowych,
- rozpowszechniania wiedzy technicznej, w tym patentów i wzorów użytkowych,
- ochrony zdrowia i bezpieczeństwa,

- inwestycji jądrowych,
- zaopatrzenia użytkowników z państwa członkowskich w rudy i paliwo jądrowe,
- nadzoru nad wykorzystaniem materiałów jądrowych do celów określonych Traktatem,
- funkcjonowania wspólnego rynku atomowego.

W początkowym okresie istnienia Wspólnoty szczególnie istotne znaczenie miało zapewnienie swobodnego przepływu kapitału i specjalistów jądrowych oraz możliwość podejmowania wspólnych przedsięwzięć i wymiany informacji pomiędzy państwami członkowskimi [3]. Co zresztą realizowało zasady swobodnego przepływu pracowników i kapitału wynikające z Traktatu ustanawiającego Europejską Wspólnotę Gospodarczą.

Kwestie bezpieczeństwa jądrowego i ochrony radiologicznej zostały uregulowane w rozdziale III Traktatu Euratom zatytułowanym „Ochrona zdrowia i bezpieczeństwo” obejmującym art. 30 – 39 Traktatu oraz pośrednio w rozdziale VII Traktatu Euratom zatytułowanym „Zabezpieczenia” obejmującym art. 77 – 85 Traktatu. Rozdział VII Traktatu reguluje kwestie wymagań odnośnie zabezpieczeń materiałów jądrowych, których odpowiednia realizacja ma wpływ także na zapewnienie bezpieczeństwa jądrowego.

Przepisy art. 30 i 31 Traktatu Euratom stały się podstawą prawną wydawania w ramach Wspólnoty aktów prawa pochodnego Unii Europejskiej określających podstawowe normy ochrony pracowników i ludności przed niebezpieczeństwem promieniowania jonizującego. Zgodnie z zawartą w art. 30 Traktatu Euratom definicją „podstawowych norm” składają się na nie:

- 1) maksymalne dopuszczalne dawki promieniowania nie stanowiące zagrożenia,
- 2) maksymalne dopuszczalne poziomy narażenia na promieniowanie i skażenia,
- 3) podstawowe zasady opieki medycznej nad pracownikami.

W toku pięćdziesięcioletniej praktyki stosowania przepisów Traktatu Euratom pojęcie „podstawowych norm” ewoluowało i z czasem jego zakres znaczeniowy uległ znacznemu rozszerzeniu w stosunku do definicji zawartej w art. 30 Traktatu Euratom, obejmując zagadnienia zawarte w dyrektywach, rozporządzeniach, zaleceniach i decyzjach Unii Europejskiej dotyczące bardzo szerokiego zakresu regulacji: od norm bezpieczeństwa mających na celu ochronę pracowników i ludności, poprzez zakres informacji o zdarzeniu radiacyjnym, nadzór i kontrolę nad transgranicznym przemieszczaniem odpadów promieniotwórczych, zagrożenia związane z wykorzystaniem promieniowania jonizującego w celach medycznych, kontrolę źródeł wysokoaktywnych, określenie maksymalnych poziomów skażenia radioaktywnego środków spożywczych i pasz po zdarzeniu radiacyjnym, aż po zalecenia dotyczące ochrony ludności przed narażeniem na radon w budynkach oraz w wodzie pitnej (więcej na ten temat w pkt 3.3).

Zgodnie z art. 31 Traktatu Euratom podstawowe normy opracowuje Komisja Europejska po uzyskaniu opinii grupy ekspertów wyznaczonych przez Komitet Naukowy Techniczny spośród ekspertów rekomendowanych przez państwa członkowskie Unii Europejskiej.

Przepis art. 33 Traktatu Euratom zobowiązuje państwa członkowskie Unii Europejskiej do wdrożenia podstawowych norm do ich krajowych porządków prawnych oraz do notyfikowania Komisji Europejskiej projektów przepisów krajowych dokonujących wdrożenia podstawowych norm. Komisja Europejska może w terminie 3 miesiące od otrzymania projektów zgłosić do nich uwagi. Już po wydaniu aktów prawa wewnętrznego ich ostateczne wersje są jeszcze raz notyfikowane Komisji Europejskiej.

Art. 35 i 36 Traktatu Euratom nakładają na państwa członkowskie UE obowiązek utworzenia systemu instalacji służących do ciągłej kontroli poziomu napromieniowania powietrza, wód i gleby oraz do kontrolowania przestrzegania podstawowych norm oraz okresowego przekazywania Komisji Europejskiej wyników tej kontroli.

Kolejnymi instrumentami prowadzenia kontroli poziomu napromieniowania powietrza, wód i gleby są:

1) obowiązek przedstawiania przez państwa członkowskie do zaopiniowania planów składowania odpadów promieniotwórczych (Komisja Europejska ma 6 miesięcy na zaopiniowanie tych planów), 2) upoważnienie Komisji Europejskiej do wydawania zaleceń odnośnie poziomu promieniotwórczości w powietrzu, wodach i glebie, a w razie pilnej potrzeby także do nakazania państwu członkowskiemu UE podjęcia środków niezbędnych do uniemożliwienia naruszania podstawowych norm oraz zapewnienia przestrzegania przepisów.

Przepisy Traktatu Euratom dotyczące zabezpieczeń materiałów jądrowych można podzielić na trzy kategorie:

- 1) przepisy określających uprawnienia i obowiązki Komisji Europejskiej w zakresie zabezpieczeń materiałów jądrowych,
- 2) przepisy adresowane do państw członkowskich UE – nakładające obowiązki, które dla ich wykonania wymagają wydania regulacji krajowych,
- 3) adresowane do jednostek organizacyjnych wykonujących działalność związaną z narażeniem – przepisy samowykonalne – nakładające obowiązki w zakresie zabezpieczeń materiałów jądrowych bezpośrednio na te jednostki.

W pierwszej kategorii przepisów kluczowe znaczenie ma wynikający z art. 77 Traktatu Euratom nałożony na Komisję Europejską obowiązek nadzoru nad wykorzystaniem materiałów jądrowych zgodnie z zadeklarowanym przeznaczeniem oraz wypełnianiem zobowiązań przyjętych w tym zakresie przez UE w umowach międzynarodowych.

Realizacji tego obowiązku służy przede wszystkim ustanowiony przepisami art. 81 i 82 Traktatu Euratom system kontroli stanu zabezpieczeń materiałów jądrowych w państwach członkowskich UE sprawowany przez inspektorów delegowanych przez Komisję Europejską do przeprowadzania inspekcji w jednostkach wykonujących działalność podlegającą reżimowi zabezpieczeń.

Władze państwa członkowskiego UE mają obowiązek zapewnić inspektorom dostęp do miejsc objętych kontrolą.

Przepisem samowykonalnym Traktatu Euratom jest między innymi przepis art. 78 zobowiązujący jednostkę organizacyjną, która uruchamia lub eksploatuje instalacje służące do produkcji, rozdzielania lub innego wykorzystania materiałów wyjściowych lub specjalnych materiałów rozszczepialnych, lub do przetworzenia napromienionych paliw jądrowych -do zgłaszania Komisji Europejskiej podstawowych parametrów technicznych instalacji. Przepis art. 79 Traktatu Euratom stanowi podstawę do nakładania przez Komisję Europejską obowiązków związanych z ewidencją materiałów jądrowych. Szczegółowe obowiązki w tym zakresie wynikają z rozporządzenia Komisji Europejskiej (Euratom) Nr 302/2005 z dnia 8 lutego 2005 r. w sprawie stosowania zabezpieczeń przyjętych przez Euratom.

Nie wypełnianie przez jednostki organizacyjne obowiązków Traktatu w zakresie zabezpieczeń materiałów jądrowych jest zagrożone sankcjami, które nakłada Komisja Europejska, a które egzekwują państwa członkowskie UE.

Sankcje te obejmują:

- 1) ostrzeżenie,
- 2) odebranie szczególnych korzyści, takich jak pomoc finansowa lub techniczna;
- 3) objęcie jednostki organizacyjnej, przez okres nie dłuższy niż cztery miesiące, zarządem osoby lub rady mianowanej wspólnie przez Komisję Europejską i właściwe państwo członkowskie UE,
- 4) częściowe lub całkowite odebranie jednostce organizacyjnej materiałów wyjściowych lub specjalnych materiałów rozszczepialnych (co jest możliwe, gdyż, jak stanowi art.86 Traktatu Euratom, wszystkie specjalne materiały rozszczepialne na terenie Unii są własnością Wspólnoty.

Konwencje i inne umowy międzynarodowe

Dokonując w niniejszym module ogólnej charakterystyki umów międzynarodowych z dziedziny bezpieczeństwa jądrowego i ochrony radiologicznej postanowiono ograniczyć ich przedstawienie do umów, których stroną jest lub w najbliższym czasie stanie się Polska.

Chcąc ogólnie określić jaki jest stosunek tych umów do przepisów krajowych regulujących kwestie bezpieczeństwa jądrowego i ochrony radiologicznej należy stwierdzić, iż na podstawie uregulowań Konstytucji RP wyróżnia się następujące grupy umów międzynarodowych:

- 1) umowy ratyfikowane za uprzednią zgodą parlamentu wyrażoną w ustawie – stanowią źródło powszechnie obowiązującego prawa i w razie konfliktu mają pierwszeństwo przed ustawami, ale nie przed Konstytucją RP,
- 2) umowy ratyfikowane przed wejściem w życie obecnie obowiązującej Konstytucji RP i ogłoszone w Dzienniku Ustaw, a które obecnie wymagałyby zgody parlamentu na ratyfikację – mają moc równą umowom z pkt 1,
- 3) umowy ratyfikowane bez potrzeby uzyskania zgody parlamentu na ratyfikację – stanowią źródło powszechnie obowiązującego prawa, korzystają z pierwszeństwa w razie konfliktu z rozporządzeniami, ale nie mogą być w konflikcie z ustawami,
- 4) umowy zawierane w innym trybie niż ratyfikacja -nie mają charakteru powszechnie obowiązujących źródeł prawa; postanowienia tych umów wiążą jedynie jednostki organizacyjne podporządkowane organowi, który zawarł taką umowę.

W zasadzie wszystkie wiążące Polskę wymienione poniżej konwencje i umowy wielostronne zalicza się do pierwszych dwóch grup, a więc w razie niezgodności z polskim Prawem atomowym ich normy mają pierwszeństwo przed normami tego prawa.

Natomiast wszystkie wymienione poniżej umowy dwustronne należą do grupy czwartej, co oznacza, że nie mają charakteru powszechnie obowiązujących źródeł prawa i wiążą jedynie organ, który je zawarł.

1. Konwencja bezpieczeństwa jądrowego, sporządzona w Wiedniu dnia 20 września 1994 r. (Dz. U. z 1997 r. Nr 42, poz. 262).

Konwencja określa podstawowe zasady bezpieczeństwa obiektów jądrowych definiowanych jako położone na lądzie cywilne siłownie jądrowe włącznie ze znajdującymi się na tym samym terenie i bezpośrednio

związanymi z eksploatacją siłowni obiektami i urządzeniami służącymi do magazynowania, przemieszczania i obróbki materiałów promieniotwórczych.

Zasady te obejmują między innymi:

- 1) stworzenie krajowego systemu prawnego odnoszącego się do bezpieczeństwa obiektów jądrowych i obejmującego między innymi:
  - a) określenie wymagań i przepisów bezpieczeństwa;
  - b) system udzielania zezwoleń odnoszących się do obiektów jądrowych oraz zakaz eksploatacji obiektu jądrowego bez zezwolenia;
  - c) system dozorowej inspekcji i oceny obiektów jądrowych dla zapewnienia zgodności odpowiednich przepisów i przestrzegania warunków zezwoleń;
  - d) egzekwowanie stosowania odpowiednich przepisów i przestrzegania warunków zezwoleń, obejmujące zawieszenie, zmianę lub cofnięcie zezwolenia.
- 2) utworzenie i funkcjonowanie niezależnego organu dozorowego;
- 3) zasadę odpowiedzialności jednostki organizacyjnej posiadającej zezwolenie na działalność obiektu jądrowego za bezpieczeństwo tego obiektu;
- 4) obowiązek spełnienia wymogów bezpieczeństwa na wszystkich etapach działalności z obiektem jądrowym od lokalizacji i projektowania począwszy aż po jego likwidację;
- 5) zasadę priorytetu bezpieczeństwa i powiązane z nią zapewnienie odpowiedniego poziomu finansowego, kadrowego i jakościowego w działalności z obiektem jądrowym.

Postanowienia Konwencji znalazły odzwierciedlenie w prawie polskim przede wszystkim w przepisach rozdziału 2, 4 oraz 9 ustawy Prawo atomowe oraz przepisach aktów wykonawczych do tej ustawy wymienionych w pkt 3.4 ppkt 2 – 4, 8 – 10, 14 i 16 niniejszego modułu. Obejmują one wymagania uzyskania zezwolenia na wykonywanie działalności z obiektem jądrowym (odrębnego na poszczególne etapy), określenie środków ochrony radiologicznej, podstawowych wymagań bezpieczeństwa jądrowego, określenie zasad odpowiedzialności za zapewnienie bezpieczeństwa obiektu jądrowego, powołanie niezależnego dozoru jądrowego w postaci Prezesa PAA, Głównego Inspektora Dozoru Jądrowego i inspektorów dozoru jądrowego.

2. Wspólna Konwencja bezpieczeństwa w postępowaniu z wypalonym paliwem jądrowym i bezpieczeństwa w postępowaniu z odpadami promieniotwórczymi, sporządzona w Wiedniu dnia 5 września 1997 r. (Dz. U. z 2002 r. Nr 202 poz. 1704).

Konwencja określa podstawowe zasady bezpieczeństwa postępowania z odpadami promieniotwórczymi i wypalonym paliwem jądrowym, pochodzącymi z cywilnych działalności.

Zasady te obejmują między innymi:

- 1) stworzenie krajowego systemu prawnego odnoszącego się do bezpiecznego postępowania z odpadami promieniotwórczymi i wypalonym paliwem jądrowym obejmującego między innymi:
  - a) określenie wymagań i przepisów bezpieczeństwa;

- b) system udzielania zezwoleń na działalność z odpadami promieniotwórczymi wypalonym paliwem jądrowym oraz zakaz wykonywania takiej działalności bez zezwolenia;
  - c) system dozоровej kontroli wykonywania działalności z odpadami promieniotwórczymi i wypalonym paliwem jądrowym
  - d) egzekwowanie stosowania odpowiednich przepisów i przestrzegania warunków zezwoleń.
- 2) utworzenie i funkcjonowanie niezależnego organu dozоровego;
  - 3) zasadę odpowiedzialności jednostki organizacyjnej posiadającej zezwolenie na działalność z odpadami promieniotwórczymi i wypalonym paliwem jądrowym;
  - 4) zasadę ochrony poszczególnych ludzi, społeczeństwa i środowiska przed zagrożeniami radiologicznymi na wszystkich etapach postępowania z odpadami promieniotwórczymi i wypalonym paliwem jądrowym;

Postanowienia Konwencji znalazły odzwierciedlenie w prawie polskim przede wszystkim w przepisach rozdziału 2, 7 i 9 ustawy Prawo atomowe oraz aktów wykonawczych do tej ustawy wymienionych w pkt 3.4 ppkt 4, 9 i 10 niniejszego modułu. Obejmują one wymaganie uzyskania zezwolenia na postępowanie z odpadami promieniotwórczymi i wypalonym paliwem jądrowym, określenie zasad odpowiedzialności za zapewnienie bezpieczeństwa w tym postępowaniu, szczegółowe wymagania jakie należy spełnić na poszczególnych etapach postępowania z odpadami promieniotwórczymi i wypalonym paliwem jądrowym, w tym wymagania jakie muszą spełnić składowiska odpadów promieniotwórczych i wypalonego paliwa jądrowego i przechowalniki tego ostatniego oraz powołanie niezależnego dozoru jądrowego w postaci Prezesa PAA, Głównego Inspektora Dozoru Jądrowego i inspektorów dozoru jądrowego.

3. Konwencja o wczesnym powiadamianiu o awarii jądrowej, sporządzona w Wiedniu dnia 26 września 1986 r. (Dz. U. z 1988 nr 31 poz. 216).

Konwencja określa zasady międzynarodowej współpracy w zakresie powiadamiania się stron konwencji o wystąpieniu awarii jądrowej definiowanej jako awaria związana z urządzeniami lub działalnościami (takimi jak reaktory jądrowe, obiekty jądrowe cyklu paliwowego, obiekty służące do zagospodarowania odpadów promieniotwórczych, przewożenie i magazynowanie paliw jądrowych i odpadów promieniotwórczych, produkcja, stosowanie, przechowywanie, trwałe składowanie i transport radioizotopów) prowadzonymi przez państwo, osoby fizyczne lub prawne, pozostające pod jego jurysdykcją lub kontrolą, w której wyniku następuje lub może nastąpić uwolnienie substancji promieniotwórczej i która spowodowała lub może spowodować uwolnienie ponadgraniczne substancji promieniotwórczej mogącej stanowić istotne zagrożenie radiologiczne dla innego państwa. W Konwencji zwraca uwagę pierwszoplanowa rola Międzynarodowej Agencji Energii Atomowej pośredniczącej w przekazywaniu informacji.

Wykonywanie Konwencji na terenie Polski zapewniają przepisy rozdziału 10 ustawy Prawo atomowe oraz rozporządzenia, o którym mowa w pkt 3.4 ppkt 14 niniejszego modułu. Określają one między innymi strukturę, zadania i tryb działania koordynowanego przez Prezesa PAA systemu wykrywania skażeń, tryb powołania oraz zadania krajowego punktu kontaktowego wykonującego zadania związane z międzynarodowym powiadamianiem o zdarzeniach radiacyjnych. Zgodnie z § 4 wyżej wymienionego rozporządzenia Prezes PAA dokonuje wstępnej oceny zdarzenia i powiadamia o nim Międzynarodową Agencję Energii Atomowej oraz państwa, na obszarze których mogą wystąpić skutki zdarzenia, a w przypadku zmiany oceny zdarzenia dokonuje aktualizacji powiadomienia. Prezes PAA powiadamia o zdarzeniu oraz o zamiarze wprowadzenia działań mających na celu ograniczenie narażenia ludności Komisję Europejską oraz państwa członkowskie Unii Europejskiej, które mogą być dotknięte skutkami tych działań, z podaniem informacji określających przyczyny ich wprowadzania oraz danych

istotnych dla minimalizacji przewidywanych radiologicznych skutków zdarzenia dla tych państw, dokonując odpowiednio do rozwoju sytuacji aktualizacji powiadomienia.

4. Konwencja o pomocy w przypadku awarii jądrowej lub zagrożenia radiologicznego, sporządzona w Wiedniu dnia 26 września 1986 r. (Dz. U. z 1988 nr 31 poz. 218).

Konwencja określa zasady współpracy między państwami będącymi jej stronami oraz między nimi a Międzynarodową Agencją Energii Atomowej w zakresie wzajemnej pomocy w sytuacji awarii jądrowej. Zwraca uwagę wyrażona w Konwencji zasada zgodnie z którą państwo zwracające się o pomoc ponosi odpowiedzialność za ogólne kierowanie pomocą oraz jej kontrolę, koordynację i nadzór na swym terytorium. Jedynie w tych przypadkach, kiedy pomoc obejmuje udostępnienie personelu, strona udzielająca pomocy powinna po konsultacji z państwem zwracającym się o pomoc wyznaczyć osobę, która będzie odpowiadać za udostępniony przez tę stronę personel i wyposażenie oraz zapewni bezpośrednie operatywne kierownictwo nad personelem i wykorzystaniem sprzętu.

Wykonywanie Konwencji na terenie Polski zapewniają przepisy rozdziału 10 ustawy Prawo atomowe oraz rozporządzenia, o którym mowa w pkt 3.4 ppkt 14 niniejszego modułu. W szczególności, zgodnie z § 8 wyżej wymienionego rozporządzenia w razie wystąpienia zdarzenia radiacyjnego Prezes PAA uzgadnia z ministrem właściwym do spraw wewnętrznych oraz z ministrem właściwym do spraw zagranicznych potrzebę i treść prośby o udzielenie pomocy w likwidacji zagrożenia lub usuwaniu skutków zdarzenia, a po jej uzgodnieniu przekazuje prośbę, poprzez punkt kontaktowy, do Międzynarodowej Agencji Energii Atomowej, Komisji Europejskiej oraz punktów kontaktowych innych państw i organizacji międzynarodowych.

W razie wpłynięcia do Polski z innego państwa, Komisji Europejskiej, organizacji międzynarodowej albo z Międzynarodowej Agencji Energii Atomowej prośby o pomoc Prezes PAA informuje o tym fakcie ministra właściwego do spraw wewnętrznych i ministra właściwego do spraw zagranicznych.

5. Konwencja Wiedeńska o odpowiedzialności cywilnej za szkodę jądrową, sporządzona w

Wiedniu dnia 21 maja 1963 r. (Dz. U. z 1990 r. Nr 63, poz. 370). Konwencja tworzy międzynarodowy system odpowiedzialności cywilnej za szkodę jądrową. System ten oparty jest na kilku zasadach podstawowych:

1) odpowiedzialność ponosi wyłącznie osoba eksploatująca obiekt jądrowy; 2) odpowiedzialność obejmuje jedynie szkody powstałe w skutek wypadku jądrowego,

ściśle określone w przepisach prawa, 3) odpowiedzialność jest oparta na zasadzie ryzyka, 4) katalog okoliczności zwalniających od odpowiedzialności ograniczony jest do minimum, 5) odpowiedzialność jest limitowana kwotowo, 6) obowiązany do naprawienia szkody musi posiadać stosowne zabezpieczenie finansowe

odpowiedzialności, 7) w odpowiedzialności uczestniczy państwo lub specjalnie tworzone fundusze publiczne, 8) wszyscy poszkodowani, bez względu na kraj pochodzenia podlegają jednakowemu

traktowaniu przez sąd rozpoznający roszczenia.

W prawie polskim kwestie odpowiedzialności cywilnej za szkodę jądrową zostały uregulowane przede

wszystkim w rozdziale 12 ustawy Prawo atomowe. Więcej na jej temat w module 2.3.1.12.

6. Protokół Zmieniający Konwencję wiedeńską o odpowiedzialności cywilnej za szkodę jądrową, sporządzony w Wiedniu dnia 12 września 1997 r.

Protokół dokonuje zmian w Konwencji wiedeńskiej głównie w zakresie limitu odpowiedzialności oraz przesłanek wyłączających odpowiedzialność. Polska nie jest jeszcze stroną Protokołu. Podpisała go w 1997 r., ale do tej pory nie ratyfikowała. Pomimo tego ustawa Prawo atomowe uwzględnia rozwiązania przyjęte w Protokole. Więcej na ten temat w module 2.3.1.12.

7. Wspólny protokół dotyczący stosowania Konwencji wiedeńskiej i Konwencji paryskiej (o odpowiedzialności za szkodę jądrowe), sporządzony w Wiedniu dnia 21 września 1988 r. (Dz.

U. z 1994 r. Nr 129, poz. 633).

We współczesnym prawie międzynarodowym istnieją dwa zasadnicze reżimy odpowiedzialności za szkodę jądrową: oparty na Konwencji wiedeńskiej oraz oparty na Konwencji paryskiej.

Wspólny protokół reguluje kwestie odpowiedzialności za szkodę jądrową spowodowaną przez urządzenie jądrowe znajdujące się w państwie będącym stroną innej konwencji niż państwo na terytorium, którego wyniknęła szkoda.

Zgodnie z przyjętą przez Protokół zasadą w razie wypadku jądrowego ma zastosowanie tylko jedna konwencja, przy czym stosuje się tę konwencję, której stroną jest państwo na terytorium którego znajduje się urządzenie jądrowe w którym wystąpił wypadek. W razie wypadku w transporcie stosuje się konwencję, której stroną jest państwo, na terytorium którego znajduje się urządzenie jądrowe, z którego pochodzi transportowany materiał.

8. Konwencja dotycząca ochrony pracowników przed promieniowaniem jonizującym, przyjęta w Genewie dnia 22 czerwca 1960 r. (Dz. U. 1965 Nr 8, poz. 45).

Konwencja określiła podstawowe zasady ochrony pracowników przed skutkami promieniowania jonizującego, stwierdzając, iż należy przedsięwziąć wszelkie właściwe środki w celu zapewnienia pracownikom skutecznej ochrony przed promieniowaniem jonizującym z punktu widzenia ich zdrowia i bezpieczeństwa.

Konwencja wprowadziła zasadę zgodnie, z którą oddziaływanie promieniowania jonizującego na pracowników należy obniżyć do możliwie najniższego rozsądnie osiągalnego poziomu, a także unikać jakiegokolwiek niepotrzebnego narażania pracowników na promieniowanie.

Jednocześnie zobowiązała państwa strony Konwencji do określenia w przepisach krajowych:

- 1) dopuszczalnych dawek promieniowania na jakie mogą być narażeni pracownicy,
- 2) urzędowego wykazu prac, przy których wykonywaniu pracownicy narażeni są na wpływ promieniowania jonizującego.

W dosyć szczegółowy sposób Konwencja odniosła się nadzoru medycznego nad narażonymi pracownikami postanawiając między innymi o obowiązku:

- 1) odpowiednich badań lekarskich pracowników – wstępnych i okresowych,
- 2) określenia w prawie krajowym okoliczności po wystąpieniu których należy poddać pracownika badaniu lekarskiemu.

Przepisy Konwencji znalazły odzwierciedlenie w przepisach polskiego Kodeksu pracy oraz aktów wydanych na jego podstawie.

9. Konwencja o ochronie fizycznej materiałów jądrowych wraz z załącznikami I i II, otwarta do podpisu w Wiedniu i w Nowym Jorku w dniu 3 marca 1980 r. (Dz. U. z 1989 r. Nr 17, poz. 93).

Konwencja określa zasady ochrony materiałów jądrowych używanych w celach pokojowych podczas ich międzynarodowego transportu, a także użytkowania, składowania lub transportu wewnątrz kraju. Poziom ochrony materiałów jądrowych został uzależniony od kategorii, do której dany materiał jądrowy został zaliczony – Konwencja wprowadziła podział materiałów jądrowych na trzy kategorie.

Konwencja zobowiązuje strony do dokonywania przemieszczeń materiałów jądrowych tylko do oraz z państw, które zapewniają ochronę materiałów jądrowych na poziomie określonym w Konwencji. Jednocześnie Konwencja wprowadza penalizację szeregu zachowań polegających na niezgodnym z prawem postępowaniu z materiałami jądrowymi.

Przepisy Konwencji zostały wdrożone do prawa polskiego poprzez przepisy art. 41 i 42 ustawy Prawo atomowe, rozporządzenie Rady Ministrów, o którym mowa w pkt. 3.4 ppkt 18 niniejszego modułu oraz przepisy art. 171, art. 167 oraz 184 kodeksu karnego.

10. Poprawka do konwencji o ochronie fizycznej materiałów jądrowych, przyjęta w Wiedniu dnia 8 lipca 2005 r.

Poprawka do Konwencji o ochronie fizycznej materiałów jądrowych, rozszerza obowiązek ochrony fizycznej także na obiekty jądrowe, a nie jak wcześniej tylko na materiały jądrowe. Warto przy tym przypomnieć, iż zgodnie z polskim Prawem atomowym obiektem jądrowym jest określony obiekt od momentu rozpoczęcia budowy, aż do zakończenia likwidacji. Tak więc w obiekcie jądrowym podlegającym ochronie fizycznej wcale nie muszą się znajdować materiały jądrowe. Polska ratyfikowała Poprawkę dnia 1 czerwca 2007 r. Jej postanowienia zostały wdrożone do prawa polskiego poprzez ustawę z dnia 11 kwietnia 2008 r. o zmianie ustawy – Prawo atomowe (Dz. U. Nr 93, poz. 583) oraz postanowienia nowego rozporządzenia Rady Ministrów o ochronie fizycznej materiałów jądrowych i obiektów jądrowych wydanego na podstawie art. 42 ustawy Prawo atomowe.

11. Układ o nierozprzestrzenianiu broni jądrowej, sporządzony w Moskwie, Waszyngtonie i Londynie dnia 1 lipca 1968 r. (Dz. U. z 1970 r. Nr 8, poz. 60).

Układ o nierozprzestrzenianiu broni jądrowej stał u podstaw międzynarodowego systemu zabezpieczeń materiałów jądrowych.

Układ różnicuje sytuację prawną państw w zależności od tego, czy dysponują one bronią jądrową, czy nie – zobowiązując:

1) państwa dysponujące bronią jądrową do -nieprzekazywania komukolwiek bezpośrednio lub pośrednio broni jądrowej lub innych jądrowych urządzeń wybuchowych oraz kontroli nad taką bronią lub takimi urządzeniami wybuchowymi, jak również do nieokazywania pomocy, niezachęcania i nienakłaniania w jakikolwiek sposób jakiegokolwiek państwa nie dysponującego bronią jądrową do produkowania lub uzyskiwania inną drogą broni jądrowej lub innych jądrowych urządzeń wybuchowych i kontroli nad taką bronią lub urządzeniami wybuchowymi,

2) państwa nie dysponujące bronią jądrową do:

a) nieprzyjmowania od kogokolwiek, bezpośrednio lub pośrednio, broni jądrowej lub innych jądrowych urządzeń wybuchowych oraz kontroli nad taką bronią lub takimi urządzeniami wybuchowymi, do nieprodukowania i niezyskiwania inną drogą broni jądrowej lub innych jądrowych urządzeń wybuchowych oraz do nieubiegania się i nieprzyjmowania jakiegokolwiek pomocy w

produkowaniu broni jądrowej lub innych jądrowych urządzeń wybuchowych,

- b) przyjęcia środków zabezpieczających do każdego wyjściowego lub specjalnego materiału rozszczepialnego w całej działalności w zakresie pokojowego wykorzystania energii jądrowej, ustalonych w porozumieniu zawartym z Międzynarodową Agencją Energii Atomowej,

Wszystkie państwa strony Układu zobowiązały się do nieudostępniania wyjściowego lub specjalnego materiału rozszczepialnego, urządzenia lub materiału specjalnie przeznaczonego lub przygotowanego do przerabiania, wykorzystania lub produkcji specjalnego materiału rozszczepialnego jakimkolwiek państwu nie dysponującemu bronią jądrową dla celów pokojowych, jeżeli ten wyjściowy lub specjalny materiał rozszczepialny nie będzie podlegał środkom zabezpieczającym wymaganym Układem.

Wykonywanie postanowień Układu na terenie Polski umożliwiają przede wszystkim przepisy rozdziału 5 ustawy Prawo atomowe. Normę podstawową w tym zakresie zawiera art. 41a ustawy stanowiący, iż podejmowanie i prowadzenie działalności polegającej na wykorzystywaniu materiałów jądrowych lub technologii jądrowych do budowy broni jądrowej lub jądrowych ładunków wybuchowych jest zabronione.

12. Porozumienie między Królestwem Belgii, Królestwem Danii, Republiką Federalną Niemiec, Irlandią, Republiką Włoską, Wielkim Księstwem Luksemburga, Królestwem Niderlandów, Europejską Wspólnotą Energii Atomowej i Międzynarodową Agencją Energii Atomowej dotyczące wprowadzenia w życie artykułu III ustęp 1 i 4 Układu o nierozprzestrzenianiu broni jądrowej, podpisane w Brukseli dnia 5 kwietnia 1973 r. (Dz. U. z 2007 r. Nr 218, poz. 1617).

Przedmiotowe Porozumienie zostało zawarte w wykonaniu postanowień art. III Układu o nierozprzestrzenianiu broni jądrowej. Państwa strony Porozumienia zobowiązują się do akceptowania zabezpieczeń materiałów jądrowych obejmujących wszystkie materiały wyjściowe lub specjalne materiały rozszczepialne we wszelkiej pokojowej działalności prowadzonej na ich terytoriach, podlegającej ich jurysdykcji lub prowadzonej gdziekolwiek pod ich kontrolą, w celu sprawdzenia, czy materiały takie nie zostały przeznaczone do budowy broni jądrowej lub innych jądrowych ładunków wybuchowych.

Zabezpieczenia stosuje Międzynarodowa Agencja Energii Atomowej, a Wspólnota Euratom współpracuje z nią stosując własne zabezpieczenia wynikające z przepisów UE.

Wykonywanie postanowień Porozumienia na terenie Polski umożliwiają przede wszystkim przepisy rozdziału 5 ustawy Prawo atomowe.

13. Protokół dodatkowy do Porozumienia między Republiką Austrii, Królestwem Belgii, Królestwem Danii, Republiką Finlandii, Republiką Federalną Niemiec, Republiką Grecką, Irlandią, Republiką Włoską, Wielkim Księstwem Luksemburga, Królestwem Niderlandów, Republiką Portugalską, Królestwem Hiszpanii, Królestwem Szwecji, Europejską Wspólnotą Energii Atomowej a Międzynarodową Agencją Energii Atomowej dotyczące wprowadzenia w życie artykułu III ustępy 1 i 4 Układu o nierozprzestrzenianiu broni jądrowej podpisany w Wiedniu dnia 22 września 1998 r. (Dz. U. z 2007 r. Nr 156, poz. 1096).

Protokół dodatkowy określa dodatkowe obowiązki w zakresie zabezpieczeń materiałów jądrowych. Także w zakresie wykonywania postanowień Protokołu znajdują zastosowanie postanowienia rozdziału 5 ustawy Prawo atomowe.

14. Umowa między Europejską Wspólnotą Energii Atomowej (Euratom) a państwami nienależącymi do Unii Europejskiej w sprawie udziału tych ostatnich we wspólnotowych ustaleniach dotyczących wczesnej wymiany informacji w przypadku pogotowia radiologicznego (Ecurie) (Dz. U. C 102 z 29.4.2003, str. 2—5 (ES, DA, DE, EL, EN, FR, IT, NL, PT, FI, SV) PLE.S Rozdział 15 Tom 07 P. 295).

W odniesieniu do umów międzynarodowych z zakresu bezpieczeństwa jądowego i ochrony radiologicznej należy jeszcze wspomnieć o umowie włączającej państwa nie będące członkami UE do unijnego systemu wymiany informacji na wypadek zdarzenia radiacyjnego. Stronami umowy były państwa, które, poza Turcją i Szwajcarią, stały się później członkami UE.

Umowy dwustronne dotyczące bezpieczeństwa jądowego:

- 1) Umowa między Rządem Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej a Rządem Republiki Austrii w sprawie wymiany informacji i współpracy w dziedzinie bezpieczeństwa jądowego i ochrony przed promieniowaniem, sporządzona w Wiedniu 15 grudnia 1989 r.
- 2) Umowa pomiędzy Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Rządem Republiki Białoruś o wczesnym powiadamianiu o awariach jądowych i o współpracy w dziedzinie bezpieczeństwa radiologicznego, sporządzona w Mińsku 26 października 1994.
- 3) Umowa między Rządem Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej a Rządem Królestwa Danii o wymianie informacji i współpracy w dziedzinie bezpieczeństwa jądowego i ochrony przed promieniowaniem, sporządzona w Warszawie 22 grudnia 1987 r.
- 4) Umowa pomiędzy Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Rządem Republiki Litewskiej o wczesnym powiadamianiu o awariach jądowych i współpracy w dziedzinie bezpieczeństwa jądowego i ochrony przed promieniowaniem, sporządzona w Warszawie 2 czerwca 1995 r.
- 5) Umowa pomiędzy Rządem Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej a Rządem Królestwa Norwegii o wczesnym powiadamianiu o awariach jądowych i współpracy w dziedzinie bezpieczeństwa jądowego i ochrony przed promieniowaniem, sporządzona w Oslo 15 listopada 1989 r.
- 6) Porozumienie między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej i Rządem Federacji Rosyjskiej o wczesnym powiadamianiu o awariach jądowych o wymianie informacji związanej z obiektami jądowymi i o współpracy w dziedzinie bezpieczeństwa jądowego i ochrony radiologicznej, sporządzone w Warszawie 18 lutego 1995 r.
- 7) Umowa pomiędzy Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Rządem Republiki Słowackiej o wczesnym powiadamianiu o awariach jądowych, o wymianie informacji oraz współpracy w dziedzinie bezpieczeństwa jądowego i ochrony radiologicznej, sporządzona w Bratysławie 17 września 1996 r.
- 8) Umowa pomiędzy Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Rządem Ukrainy o wczesnym powiadamianiu o awariach jądowych, o wymianie informacji oraz współpracy w dziedzinie bezpieczeństwa jądowego i ochrony radiologicznej, sporządzona w Kijowie 24 maja 1993 r.
- 9) Umowa pomiędzy Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Rządem Republiki Czeskiej o wczesnym powiadamianiu o awarii jądowej oraz wymianie informacji na temat pokojowego wykorzystania energii jądowej, bezpieczeństwa jądowego i ochrony radiologicznej, sporządzona w Wiedniu 27 września 2005 r.

Umowy dwustronne dotyczą w zasadzie współpracy w zakresie wymiany informacji w razie zdarzenia radiacyjnego. Podstawą ich zawarcia jest art. 9 Konwencji o wczesnym powiadamianiu o awarii jądowej.

Przepisy prawa pochodnego Unii Europejskiej – dyrektywy; rozporządzenia, decyzje, zalecenia

3.3.1 Dyrektywy

Dyrektywy nie obowiązują bezpośrednio w porządkach prawnych państw członkowskich Unii Europejskiej. Wymagają wdrożenia do wewnętrznych porządków prawnych tych państw poprzez wydanie krajowych aktów prawnych. Dyrektywy skierowane są do państw członkowskich i wiążą je co do celu określonego w dyrektywie, pozostawiając władzom krajowym wybór form i środków osiągnięcia celu. Jeżeli przepisy dyrektywy nie zostały wdrożone do krajowego porządku prawnego albo zostały wdrożone niewłaściwie, to w relacji podmiot państwo można się na nie powołać wtedy, gdy są precyzyjne, bezwarunkowe oraz nastąpił upływ terminu transpozycji dyrektywy do prawa krajowego.

1. Dyrektywa Rady 89/618/Euratom z dnia 27 listopada 1989 r. w sprawie informowania ogółu społeczeństwa o środkach ochrony zdrowia, które będą stosowane oraz działaniach, jakie należy podjąć w przypadku pogotowia radiologicznego (Dz. Urz. WE L 357 z 07.12.1989, str. 31; Dz. Urz. UE Polskie wydanie specjalne, rozdz. 15, t. 1, str. 366).

Dyrektywa określa zasady informowania społeczeństwa o możliwości wystąpienia zdarzenia radiacyjnego (informacja wyprzedzająca) oraz o zaistniałym zdarzeniu radiacyjnym (informacja następcza), wraz z określeniem wymagań odnośnie treści komunikatów przekazywanych społeczeństwu.

Komunikat Komisji 91/C103/03 w sprawie wdrożenia dyrektywy 89/618/Euratom (Dz. Urz. WE C103 z 19.04.1991, str. 12 i n.) precyzuje postanowienia dyrektywy.

Do prawa polskiego dyrektywa została wdrożona przepisami art. 92 ustawy Prawo atomowe oraz przepisami rozporządzeń wydanych na jej podstawie wymienionych w pkt 3.4 ppkt 14 i 16 niniejszego modułu.

2. Dyrektywa Rady 90/641/Euratom z dnia 4 grudnia 1990 r. w sprawie praktycznej ochrony pracowników zewnętrznych, narażonych na promieniowanie jonizujące podczas pracy na terenie kontrolowanym (Dz. Urz. WE L 349 z 13.12.1990, str. 21, z późn. zm.; Dz. Urz. UE Polskie wydanie specjalne, rozdz. 5, t. 1, str. 405, z późn. zm.).

Dyrektywa określa zasady ochrony pracowników wykonujących pracę na terenie kontrolowanym w jednostce organizacyjnej innej niż ta, w której są zatrudnieni. Takich pracowników dyrektywa nazywa pracownikami zewnętrznymi (kategoria ta obejmuje też osoby pracujące na własny rachunek).

Dyrektywa ustanawia zasadę ochrony pracowników zewnętrznych na poziomie równoważnym ochronie zapewnianej pracownikom macierzystym jednostki, w której znajduje się teren kontrolowany. Dyrektywa wprowadza ogólnie – unijny system rejestracji i przekazywania informacji o pracownikach zewnętrznych i otrzymanych przez nich dawkach promieniowania jonizującego.

Do prawa polskiego dyrektywa została wdrożona przepisami art. 29 ustawy Prawo atomowe oraz przepisami rozporządzenia wydanego na jej podstawie wymienionego w pkt 3.4 ppkt 17 niniejszego modułu.

3. Dyrektywa Rady 92/3/Euratom z dnia 3 lutego 1992 r. w sprawie nadzoru i kontroli przesyłania odpadów radioaktywnych między Państwami Członkowskimi oraz do Wspólnoty i poza jej obszar (Dz. Urz. WE L 35 z 12.02.1992, str. 24; Dz. Urz. UE Polskie wydanie specjalne, rozdz. 15, t. 2, str. 90).

Komunikat 94/C224/02 dotyczący dyrektywy 92/3/Euratom (Dz. Urz. WE C224 z 12.08.1994, str. 2 i n.) określił władze poszczególnych państw członkowskich UE właściwe w sprawach wynikających z zakresu przedmiotowego dyrektywy. Dyrektywa określa zasady trans granicznego przemieszczania odpadów

promieniotwórczych, w tym wypalonego paliwa jądrowego będącego odpadem promieniotwórczym. Obowiązuje do dnia 24 grudnia 2008 r. po czym zostanie zastąpiona dyrektywą 2006/117/Euratom.

Do prawa polskiego dyrektywa została wdrożona przepisami art. 62 ustawy Prawo atomowe oraz przepisami rozporządzenia wydanego na jej podstawie wymienionego w pkt 3.4 ppkt 22 niniejszego modułu.

4. Dyrektywa Rady 96/29/Euratom z dnia 13 maja 1996 r. ustanawiającej podstawowe normy bezpieczeństwa w zakresie ochrony zdrowia pracowników i ogółu społeczeństwa przed zagrożeniami wynikającymi z promieniowania jonizującego (Dz. Urz. WE L 159 z 29.06.1996, str. 1; Dz. Urz. UE Polskie wydanie specjalne, rozdz. 5, t. 2, str. 291).

Dyrektywa określa podstawowe zasady ochrony radiologicznej pracowników i społeczeństwa. Postanowienia dyrektywy mają zastosowanie do każdej działalności, które wiążą się z ryzykiem promieniowania jonizującego emanującego ze sztucznego źródła lub ze źródła naturalnego promieniowania w przypadkach gdy naturalne radionuklidy są lub zostały przetworzone z uwagi na ich właściwości radioaktywne, rozszczepialne lub paliworodne. W ograniczonym zakresie dyrektywa ma zastosowanie także do działalności, które wiążą się z obecnością naturalnych źródeł promieniowania oraz prowadzą do znacznego wzrostu narażenia pracowników lub członków społeczeństwa, czego nie można lekceważyć z punktu widzenia ochrony przed promieniowaniem. Dyrektywa nie ma zastosowania do narażenia na radon w lokalach mieszkalnych lub do naturalnego poziomu promieniowania, tzn. do radionuklidów zawartych w ciele ludzkim, do promieniowania kosmicznego na poziomie terenu lub do narażenia naziemnego na radionuklidy obecne w nienaruszonej powłoce ziemskiej.

Dyrektywa określa między innymi:

- 1) system reglamentacji działalności związanej z narażeniem obejmujący wydawanie zezwoleń i przyjmowanie zgłoszeń działalności,
- 2) podstawowe zasady ochrony radiologicznej,
- 3) dawki graniczne promieniowania jonizującego,
- 4) klasyfikacje miejsc pracy,
- 5) klasyfikacje narażonych pracowników i wymagania w zakresie monitorowania ich narażenia,
- 6) wymagania w zakresie szkolenia pracowników i nadzoru medycznego nad nimi,
- 7) zasady ochrony przed wzmożonym narażeniem na naturalne promieniowanie jonizujące,
- 8) wymagania w zakresie ochrony radiologicznej społeczeństwa,
- 9) zasady prowadzenia działań interwencyjnych.

Komunikat Komisji 98/C133/03 w sprawie wdrożenia dyrektywy 96/29/Euratom (Dz. Urz. WE L 133 z 30.04.1998 str. 3 i n.) zawiera wyjaśnienia wybranych postanowień dyrektywy.

Do prawa polskiego dyrektywa została wdrożona przede wszystkim przepisami rozdziałów 2, 3 i 9 – 11 ustawy Prawo atomowe oraz przepisami rozporządzeń wydanych na jej podstawie wymienionych w pkt 3.4 ppkt 2, 3, 5 – 9, 11 i 14 niniejszego modułu.

5. Dyrektywa Rady 97/43/Euratom z dnia 30 czerwca 1997 r. w sprawie ochrony zdrowia osób fizycznych przed niebezpieczeństwem wynikającym z promieniowania jonizującego związanego z badaniami medycznymi oraz uchylającej dyrektywę 84/466/Euratom (Dz. Urz. WE L 180 z 09.07.1997, str. 22, z późn. zm.; Dz. Urz. UE Polskie wydanie specjalne, rozdz. 15, t. 3, str. 332, z późn. zm.).

Dyrektywa określa zasady ochrony osób fizycznych przed skutkami narażenia na działanie promieniowania jonizującego w celach medycznych obejmującego narażenie:

- 1) na działanie promieniowania jonizującego pacjentów w związku z badaniami diagnostycznymi oraz zabiegami leczniczymi;
- 2) na działanie promieniowania jonizującego pracowników;
- 3) na działanie promieniowania jonizującego osób fizycznych jako część przesiewowych badań zdrowia;
- 4) narażenie na działanie promieniowania jonizującego zdrowych osób fizycznych lub pacjentów dobrowolnie uczestniczących w badawczych programach medycznych lub biomedycznych, diagnostycznych lub terapeutycznych;
- 5) na działanie promieniowania jonizującego osób fizycznych jako części procedury medycyny sądowej,
- 6) osób fizycznych dobrowolnie pomagających pacjentom poddanym narażeniu na działanie promieniowania jonizującego w celach medycznych.

Dyrektywa wprowadza obowiązek szczegółowego uzasadnienia stosowania promieniowania jonizującego w celach medycznych, optymalizacji narażenia pacjentów oraz zasadę odpowiedzialności lekarza za wszelkie przypadki narażenia pacjenta na promieniowanie jonizujące w celach medycznych. Dyrektywa wprowadza obowiązek opracowania i stosowania pisemnych procedur w odniesieniu do każdego przypadku standardowej praktyki radiologicznej.

Przepisy dyrektyw zostały wdrożone do prawa polskiego postanowieniami rozdziału 3a ustawy Prawo atomowe oraz przepisami rozporządzeń wymienionych w pkt 3.4 ppkt 25, 28 i 30 niniejszego modułu.

6. Dyrektywa Rady 2003/122/Euratom z dnia 22 maja 2003 r. w sprawie kontroli wysoce radioaktywnych źródeł zamkniętych i odpadów radioaktywnych (Dz. Urz. UE L 346 z 31.12.2003, str. 57; Dz. Urz. UE Polskie wydanie specjalne, rozdz. 15, t. 7, str. 694).

Dyrektywa określa zasady postępowania ze źródłami wysokoaktywnymi oraz źródłami niekontrolowanymi, służące zapobieżeniu narażaniu pracowników i ludności na promieniowanie jonizujące powstałe z niewłaściwej kontroli takich źródeł oraz zharmonizowanie kontroli odbywających się w państwach UE przez określenie konkretnych wymagań zapewniających, że takie źródła są pod kontrolą.

Dyrektywa ustanawia system zezwoleń na wszystkie etapy postępowania ze źródłami wysokoaktywnymi, przy czym nowością jest, iż wydanie zezwolenia uzależnione jest nie tylko od spełnienia wymagań ochrony radiologicznej, ale też od zabezpieczenia kosztów likwidacji źródła wysokoaktywnego po zakończeniu z nim działalności. Dyrektywa określa szczegółowe wymagania dotyczące znakowania źródeł wysokoaktywnych, ich identyfikacji i rejestracji oraz zasad przekazywania innym jednostkom. W odniesieniu do źródeł niekontrolowanych dyrektywa nakazuje stworzenie infrastruktury organizacyjnej pozwalającej na efektywne odnajdowanie takich źródeł i postępowanie z nimi, w tym obowiązek szkolenia pracowników podmiotów, które ze względu na rodzaj wykonywanej działalności mogą się zetknąć ze źródłami niekontrolowanymi.

Dyrektywa została wdrożona do prawa polskiego przez przepisy art. 5 ust. 5a – 5d, art. 43a 43d ustawy Prawo atomowe oraz przepisy rozporządzeń wymienionych w pkt 3.4 ppkt 7 i 9 niniejszego modułu.

7. Dyrektywa Rady 2006/117/EURATOM z dnia 20 listopada 2006 r. w sprawie nadzoru oraz kontroli nad przemieszczaniem odpadów promieniotwórczych i wypalonego paliwa jądrowego (Dz. Urz. UE L 337 z 5.12.2006 s. 21)

Dyrektywa ustanawia system nadzoru i kontroli nad transgranicznym przemieszczaniem odpadów promieniotwórczych i wypalonego paliwa jądrowego pomiędzy państwami członkowskimi Unii Europejskiej, a także pomiędzy nimi oraz państwami nie będącymi członkami Unii Europejskiej. Dyrektywa ustala, iż transgraniczne przemieszczenie odpadów promieniotwórczych i wypalonego paliwa jądrowego oparte jest na systemie zezwoleń oraz zgód wydawanych przez właściwe w sprawach nadzoru i kontroli przemieszczania odpadów promieniotwórczych oraz wypalonego paliwa jądrowego organy państw członkowskich Unii Europejskiej, a w pewnych sytuacjach także państw nie będących członkami Unii Europejskiej. Dyrektywa dokonuje jednoznacznego rozróżnienia na zezwolenia oraz zgody wymagane na dokonanie transgranicznego przemieszczenia odpadów promieniotwórczych i wypalonego paliwa jądrowego, określając odrębne przesłanki i tryb ich wydawania. Dyrektywa obejmuje zakresem obowiązywania odpady promieniotwórcze i całe wypalone paliwo jądrowe, podczas, gdy poprzednio obowiązująca dyrektywa 92/3/Euratom obejmowała swoim zakresem odpady promieniotwórcze oraz wypalone paliwo jądrowe przeznaczone do składowania (będące odpadem promieniotwórczym). Dyrektywa nie ma zastosowania do przemieszczania wycofanych z użytkowania (zużytych) zamkniętych źródeł promieniotwórczych przemieszczanych do dostawcy, wytwórcy albo obiektu przeznaczonego do przechowywania lub składowania zamkniętych źródeł promieniotwórczych oraz do odpadów zawierających wyłącznie naturalne substancje promieniotwórcze, których obecność nie została spowodowana działalnością człowieka.

Dyrektywa została wdrożona do prawa polskiego postanowieniami nowego rozdziału 8a ustawy Prawo atomowe oraz postanowieniami rozporządzenia Rady Ministrów wydanego na podstawie art. 62j ustawy Prawo atomowe. Przedmiotowe przepisy wchodzi w życie z dniem 25 grudnia 2008 r.

3.3.2 Rozporządzenia

Rozporządzenia są aktami bezpośrednio stosowanymi w każdym państwie członkowskim. Rozporządzenia stają się częścią krajowych systemów prawnych bez potrzeby dokonywania jakichkolwiek czynności transpozycyjnych i wywierają skutki bezpośrednie w stosunku do jednostek. Rozporządzenia mają taką samą moc obowiązującą we wszystkich państwach członkowskich i są zintegrowane z systemami prawnymi państw członkowskich. Ich obowiązywanie zależy jedynie od ogłoszenia w Dzienniku Urzędowym Unii Europejskiej. Co więcej, zakazane jest wydawanie przepisów krajowych powielających przepisy rozporządzeń UE (mogłoby to stworzyć problemy interpretacyjne). Dla zapewnienia skuteczności rozporządzeń w krajowym porządku prawnym istnieje często konieczność wydania krajowych przepisów określających organy odpowiedzialne za wykonywanie obowiązków wynikających z rozporządzeń oraz procedurę według, której organy te działają.

1. Rozporządzenie Rady (EURATOM) NR 1493/93 z dnia 8 czerwca 1993 r. w sprawie przesyłania substancji radioaktywnych między Państwami Członkowskimi (Dz. U. L 148 z 19.6.1993, str. 1–7 (ES, DA, DE, EL, EN, FR, IT, NL, PT) PL.ES Rozdział 12 Tom 01 P. 155).

W związku z tym, iż w części dotyczącej odpadów promieniotwórczych rozporządzenie utraciło moc obowiązującą z dniem 1 stycznia 1994 r. ma obecnie zastosowanie jedynie w odniesieniu do materiałów jądrowych i źródeł promieniotwórczych przesyłanych pomiędzy państwami członkowskimi Unii Europejskiej. W

odniesieniu do przesyłania materiałów jądrowych (w znaczeniu materiałów rozszczepialnych, materiałów źródłowych i rud, o których mowa w art. 197 Traktatu Euratom) rozporządzenie stwierdza jedynie, iż stosuje się do nich prawo UE lub prawo krajowe nie precyzując konkretnych wymagań. W odniesieniu do przesyłania źródeł promieniotwórczych, poza powyższą ogólną zasadą rozporządzenie wprowadza obowiązek:

- 1) dla zamkniętych źródeł promieniotwórczych – uzyskania przez jednostkę zamierzającą dokonać przesłania -deklaracji przewozu zamkniętego źródła promieniotwórczego sporządzonej przez jego odbiorcę i potwierdzonej przez właściwą władzę państwa odbiorcy,
- 2) dla wszystkich źródeł promieniotwórczych – sprawozdawania o dokonanych przesyłkach źródeł.

Komunikat 93/C335/02 dotyczący Rozporządzenia Komisji (Euratom) 1493/93 (Dz. Urz. WE C 335 z 10.12.1993, str. 2 i n,) określa władze państw członkowskich UE właściwe w sprawach objętych zakresem regulacji rozporządzenia.

2. Rozporządzenie Komisji (Euratom) Nr 302/2005 z dnia 8 lutego 2005 r. w sprawie stosowania zabezpieczeń przyjętych przez Euratom (Dz. Urz. UE L 54 z 28.2.2005, str. 1 i n.).

Rozporządzenie wykonuje upoważnienie wynikające z art. 79 Traktatu Euratom, przewidującego, iż Komisja Europejska określi w rozporządzeniu charakter i zakres obowiązku przechowywania i udostępniania danych dotyczących eksploatacji w celu rozliczenia użytkowanych lub produkowanych materiałów jądrowych. Zakres przedmiotowy rozporządzenia wykracza poza powyższe upoważnienie obejmując także m. in. kwestie prowadzenia ewidencji materiałów jądrowych. Zwraca uwagę fakt, iż przepisy rozporządzenia nakładają obowiązki wprost na jednostki organizacyjne prowadzące działalność objętą reżimem zabezpieczeń materiałów jądrowych, bez pośrednictwa właściwych władz państw członkowskich UE. Właściwe władze państw członkowskich są jedynie informowane o decyzjach wydawanych przez Komisję Europejską w stosunku do jednostek organizacyjnych.

Jednak z uwagi na fakt, iż to państwa członkowskie UE odpowiadają za egzekwowanie kar nałożonych na jednostki organizacyjne przez Komisję Europejską przepisy ustawy Prawo atomowe zobowiązują kierowników tych jednostek do przesyłania do Prezesa Państwowej Agencji Atomistyki kopii korespondencji kierowanej do Komisji Europejskiej.

3. Rozporządzenie 737/90/EWG z dnia 22 marca 1990 r. w sprawie warunków regulujących przywóz produktów rolnych pochodzących z państw trzecich w następstwie wypadku w elektrowni jądrowej w Czarnobylu (Dz. Urz. WE L 82 z 29.03.1990) zmienione rozporządzeniem 616/2000/WE z dnia 20 marca 2000 r. (Dz. Urz. WE L 75 z 24.03.2000).

4. Rozporządzenie 1609/2000/WE z dnia 24 lipca 2000 r. ustanawiające wykaz produktów wyłączonych z zakresu zastosowania rozporządzenia nr 737/90/EWG w sprawie warunków regulujących przywóz produktów rolnych pochodzących z państw trzecich w następstwie wypadku w elektrowni jądrowej w Czarnobylu (Dz. Urz. WE L 185 z 25.07.2000)

Rozporządzenia 737/90/EWG oraz 1609/2000/WE określają zasady kontroli produktów rolnych przywożonych do Unii Europejskiej z państw nie należących do UE, na których terenie mogą utrzymywać się skutki awarii jądrowej w Czarnobylu.

Rozporządzenie ustala maksymalne dopuszczalne poziomy skażenia określonych produktów spożywczych przywożonych do UE (głównie grzybów w różnej postaci, mięsa i owoców leśnych). Rozporządzenie nie ustala jednej – obowiązującej we wszystkich państwach UE procedury kontroli, stanowiąc, iż państwa kontrolują przestrzeganie maksymalnych dozwolonych poziomów skażenia biorąc pod uwagę poziom skażenia w

państwie pochodzenia produktów. Zarazem jednak rozporządzenie określa reguły postępowania w razie wykrycia przekroczenia dopuszczalnych poziomów skażenia środków spożywczych:

- 1) możliwość wprowadzenia obowiązku przedstawiania certyfikatu eksportowego,
- 2) możliwość wprowadzenia zakazu dopuszczenia określonych produktów do obrotu,
- 3) obowiązek informowania Komisji Europejskiej o każdym przypadku przekroczenia maksymalnych poziomów skażenia żywności.

5. Rozporządzenie Komisji (WE) Nr 1635/2006 z dnia 6 listopada 2006 r. ustanawiające szczegółowe zasady stosowania rozporządzenia Rady (EWG) nr 737/90 w sprawie warunków regulujących przywóz produktów rolnych pochodzących z państw trzecich w następstwie wypadku w elektrowni jądrowej w Czarnobylu (Dz. Urz. UE L 306 z 7.11.2006, str. 3 i n.).

Rozporządzenie 1635/2006 jest rozporządzeniem wykonawczym w stosunku do rozporządzenia 737/90/EWG. Rozporządzenie ustala, iż kontrole poziomu zawartości skażeń promieniotwórczych w środkach spożywczych pochodzących z państw nie będących członkami UE w których mogą się utrzymywać skutki awarii jądrowej w Czarnobylu są przeprowadzane przez państwa członkowskie UE, w których te środki są dopuszczane do obrotu i najpóźniej w chwili takiego dopuszczenia. Rozporządzenie określa szczegółowe metody przeprowadzania kontroli, które obejmują między innymi pobieranie i badanie próbek oraz sprawdzanie świadectw wywozowych.

1 Rozporządzenie 3954/87/Euratom z dnia 22 grudnia 1987 r. ustanawiające maksymalne dozwolone poziomy skażenia radioaktywnego środków spożywczych oraz pasz po wypadku jądrowym lub w każdym innym przypadku pogotowia radiologicznego (Dz. Urz. WE L 371 z 30.12.1987), zmienione rozporządzeniem 2218/89/Euratom z dnia 18 lipca 1989 r. (Dz. Urz. WE L 211 z 22.07.1989).

2 Rozporządzenie 944/89/Euratom z dnia 12 kwietnia 1989 r. ustanawiające maksymalne dozwolone poziomy skażenia radioaktywnego w środkach spożywczych o mniejszym znaczeniu w następstwie wypadku jądrowego lub w każdym innym przypadku pogotowia radiologicznego (Dz. Urz. WE L 101 z 13.04.1989).

3 Rozporządzenie 2219/89/EWG z dnia 18 lipca 1989 r. w sprawie specjalnych warunków przywozu środków spożywczych oraz pasz po wypadku jądrowym lub w każdym innym przypadku pogotowia radiologicznego (Dz. Urz. WE L 211 z 22.07.1989).

4 Rozporządzenie 770/90/Euratom z dnia 29 marca 1990 r. ustanawiające maksymalne dozwolone poziomy skażenia radioaktywnego pasz w następstwie wypadku jądrowego lub wszelkich innych przypadków pogotowia radiologicznego (Dz. Urz. WE L 83 z 30.03.1990).

Rozporządzenia wymienione w pkt 6 – 9 określają maksymalne poziomy skażenia promieniotwórczego środków spożywczych oraz pasz po jakimkolwiek zdarzeniu radiacyjnym, które może wystąpić w przyszłości. Stosowanie tych poziomów poprzedzone będzie rozporządzeniem Komisji Europejskiej nakazującym ich przestrzeganie, wydanym w następstwie informacji o wystąpieniu zdarzenia radiacyjnego. Rozporządzenie 3954/87 zakazuje wprowadzania do obrotu środków spożywczych i pasz, w których skażenia promieniotwórcze przekraczają maksymalne dozwolone poziomy. Z tym, że rozporządzenie określiło konkretne liczbowe poziomy dla środków spożywczych, a nie uczyniło tego dla pasz (dla pasz określiło je dopiero rozporządzenie 770/90). Zgodnie z rozporządzeniem Komisja Europejska w terminie miesiąca od wydania ww. rozporządzenia wydaje kolejne rozporządzenie potwierdzające poprzednie albo ustalające nowe maksymalne poziomy skażeń promieniotwórczych (okres miesiąca jest niezbędny dla określenia rzeczywistych skutków zdarzenia radiacyjnego oraz niezbędnych działań interwencyjnych).

Rozporządzenie 944/89 wprowadza dziesięciokrotnie wyższe maksymalne poziomy skażeń dla środków

spożywczych rzadziej używanych takich jak np. przyprawy, witaminy, kawior, drożdże itp.

Rozporządzenie 2219/89 zakazuje wywozu z UE środków spożywczych i pasz, w których zawartość skażeń promieniotwórczych przekracza maksymalne dopuszczalne poziomy.

Chociaż rozporządzeni dotyczące kontroli skażeń środków spożywczych i pasz w następstwie awarii jądrowej w Czarnobylu jak i w następstwie jakiegokolwiek przyszłego zdarzenia radiacyjnego (ww. pkt 3 – 9) obowiązują bezpośrednio w krajowym porządku prawnym należało określić w prawie krajowym organy właściwe do wykonywania obowiązków wynikających z tych rozporządzeń. Organy te zostały określone w rozporządzeniu wykonawczym do Prawa atomowego, o którym mowa w pkt 3.4 ppkt 20 niniejszego modułu.

Zgodnie z nim do prowadzenia kontroli po zdarzeniu radiacyjnym żywności pochodzenia zwierzęcego oraz środków żywienia zwierząt na zgodność z maksymalnymi dozwolonymi poziomami skażeń promieniotwórczych właściwe są organy Inspekcji Weterynaryjnej, a innej żywności organy Państwowej Inspekcji Sanitarnej. Do wydawania decyzji o niedopuszczeniu do obrotu lub o zakazie wywozu do państw niebędących członkami Unii Europejskiej żywności pochodzenia zwierzęcego oraz środków żywienia zwierząt, w których zawartość skażeń promieniotwórczych przekracza dozwolone maksymalne poziomy skażeń promieniotwórczych właściwy jest powiatowy lekarz weterynarii a innej żywności właściwy jest państwowy wojewódzki inspektor sanitarny. Do informowania Komisji Europejskiej o każdym przypadku przekroczenia maksymalnych dozwolonych poziomów skażeń promieniotwórczych żywności i środków żywienia zwierząt właściwy jest Główny Inspektor Sanitarny działający w porozumieniu z Prezesem Państwowej Agencji Atomistyki.

3.3.3 Decyzje

Decyzje wiązew całości tego do kogo są skierowane. Adresatami mogą być państwa członkowskie, przedsiębiorstwa, inne podmioty prawa w państwach członkowskich.

1. Decyzja Rady 87/600/Euratom z dnia 14 grudnia 1987 r. w sprawie wspólnotowych warunków wczesnej wymiany informacji w przypadku pogotowia radiologicznego (Dz. U. L 371 z 30.12.1987, str. 76—78 (ES, DA, DE, EL, EN, FR, IT, NL, PT) Polskie wydanie specjalne Rozdział 15 Tom 01 P. 337 – 339).

Decyzja określa zasady współpracy państw członkowskich UE w zakresie wzajemnego informowania o awarii jądrowej. W razie zdarzenia radiacyjnego powodującego konieczność podjęcia szeroko zakrojonych działań w celu ochrony ludności państwo członkowskie UE zobowiązane jest niezwłocznie powiadomić Komisję Europejską oraz inne państwa członkowskie UE, na które zdarzenie może mieć wpływ. Decyzja określa zakres przekazywanych informacji. Decyzja stanowi o pierwszoplanowej roli Komisji Europejskiej w informowaniu państw członkowskich UE o wystąpieniu zdarzenia radiacyjnego.

W prawie polskim stworzono instrumenty do skutecznego wypełniania postanowień przedmiotowej decyzji w postaci przepisów rozdziału 10 ustawy Prawo atomowe oraz rozporządzenia, o którym mowa w pkt 3.4 ppkt 14 niniejszego modułu.

2. Decyzja Komisji z dnia 1 października 1993 r. ustanawiająca standardowy dokument dla nadzoru i kontroli przesyłania odpadów radioaktywnych określonych w dyrektywie Rady

92/3/Euratom (Dz. U. L 268 z 29.10.1993, str. 83—109 (ES, DA, DE, EL, EN, FR, IT, NL, PT) Polskie wydanie specjalne Rozdział 15 Tom 02 P. 334 -347).

Standardowy dokument miał zastosowanie do wszystkich operacji związanych z transgranicznym

przemieszczaniem odpadów promieniotwórczych. Jego moc obowiązująca wygasa z dniem 24 grudnia 2008 r. Do prawa polskiego został wdrożony postanowieniami rozporządzenia, o którym mowa w pkt 3.4 ppkt 19 niniejszego modułu.

3. Decyzja Komisji z dnia 5 marca 2008 r. ustanawiająca standardowy dokument dla nadzoru i kontroli nad przemieszczaniem odpadów promieniotwórczych oraz wypalonego paliwa jądrowego określonych w dyrektywie Rady 2006/117/Euratom (Dz.

U. L 107 z 17.4.2008, str. 32—59 (BG, ES, CS, DA, DE, ET, EL, EN, FR, IT, LV, LT, HU, MT, NL, PL, PT, RO, SK, SL, FI, SV).

Decyzja określa wzór nowego dokumentu standardowego stosowanego do wszystkich operacji przemieszczania transgranicznego odpadów promieniotwórczych i wypalonego paliwa jądrowego dokonywanych od dnia 25 grudnia 2008 r. W prawie polskim obowiązek jego stosowania wynika z art. 62f ustawy Prawo atomowe.

3.3.4 Zalecenia

Zalecenia i opinie kierowane są do państw członkowskich, organów UE, a także do innych podmiotów. Jak sama nazwa wskazuje postanowienia w nich zawarte nie mają obligatoryjnego charakteru.

1. Zalecenie Komisji 99/829/Euratom z dnia 6 grudnia 1999 r. w sprawie stosowania artykułu 37 Traktatu Euratom (Dz. Urz. WE L 324 z 16.12.1993, s. 23).

Zgodnie z art. 37 Traktatu Euratom państwo członkowskie UE udostępnia Komisji Europejskiej ogólne dane dotyczące każdego planu składowania odpadów promieniotwórczych, tak, aby umożliwić ustalenie, czy realizacja tego planu może spowodować promieniotwórcze skażenie wód, gleby lub powietrza w innym państwie członkowskim UE. Zalecenie określa rodzaje działalności w wyniku których może powstać konieczność składowania odpadów promieniotwórczych oraz szczegółowe wymagania odnoszące się do zakresu informacji przekazywanej Komisji Europejskiej.

2. Zalecenie Komisji z dnia 15 grudnia 2005 r. w sprawie wytycznych do stosowania rozporządzenia (Euratom) nr 302/2005 w sprawie stosowania zabezpieczeń przyjętych przez Euratom (Dz. U. L 28 z 1.2.2006, str. 1—85 (ES, CS, DA, DE, ET, EL, EN, FR, IT, LV, LT, HU, NL, PL, PT, SK, SL, FI, SV)).

3. Zalecenie Komisji 91/44/Euratom z 26 lutego 1991 r. w sprawie stosowania paragrafów 3 i 4 artykułu 33 Traktatu Euratom (Dz. Urz. WE L 238 z 27.08.1991 s.31).

Zalecenie określa szczegółowe zasady przekazywania Komisji Europejskiej do zaopiniowania projektów krajowych aktów prawnych dokonujących wdrożenia podstawowych norm ochrony przed promieniowaniem.

4. Zalecenie Komisji 2000/473/Euratom z 8 czerwca 2000 r. w sprawie stosowania art. 36 Traktatu Euratom dotyczącego monitorowania poziomu radioaktywności w środowisku dla celów oceny narażenia populacji (Dz. Urz. WE L 191 z 27.07.2000, s.37).

Zalecenie określa szczegółowe wymagania odnośnie monitorowania skażeń powietrza, wody i środków spożywczych. W prawie polskim zalecenie znalazło odzwierciedlenie w rozporządzeniu, o którym mowa w pkt 3.4 ppkt 11 niniejszego modułu.

5. Zalecenie Komisji 2004/2/Euratom z dnia 18 grudnia 2003 r. w sprawie standardowej informacji na temat lotnych i płynnych uwolnień do środowiska z reaktorów jądrowych i jednostek przetwarzających w warunkach normalnych (Dz. Urz. UE L 002 z 6.01.2004, str. 36).

Jak już wspomniano w pkt 3.1 niniejszego modułu art. 35 i 36 Traktatu Euratom nakładają na państwa członkowskie UE nie tylko obowiązek utworzenia systemu instalacji służących do ciągłej kontroli poziomu napromieniowania powietrza, wód i gleby oraz do kontrolowania przestrzegania podstawowych norm, ale też do

okresowego przekazywania Komisji Europejskiej wyników tej kontroli. Przedmiotowe zalecenie określa wzór informacji przekazywanej Komisji Europejskiej odnośnie uwolnień substancji promieniotwórczych do środowiska.

6. Zalecenie Komisji 90/143/Euratom z 21 lutego 1990 r. w sprawie ochrony ludności przed narażeniem na radon w budynkach (Dz. Urz. WE L 80 z 27.03.1990 r., str. 26).

Zalecenie określa wytyczne dla wykonywania rozporządzenia określające zabezpieczenia materiałów jądrowych stosowane przez Euratom.

Zalecenie określa poziomy odniesienia dla narażenia ludności na radon w budynkach mieszkalnych. Dokument zaleca stworzenie krajowych systemów minimalizacji narażenia na radon w budynkach mieszkalnych.

Zgodnie z polskimi wymaganiami określonymi w rozporządzeniu Ministra Infrastruktury z dnia 12 kwietnia 2002 r. w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać budynki i ich usytuowanie (Dz. U. Nr 75, poz. 690) średnie wartości roczne ekwiwalentnego stężenia radonu w pomieszczeniach budynku przeznaczonego na stały pobyt ludzi nie mogą przekraczać dopuszczalnej wartości, określonej w przepisach dotyczących dawek granicznych promieniowania.

7. Zalecenie Komisji 2001/98/Euratom z dnia 20 grudnia 2001 r. w sprawie ochrony ludności przed narażeniem na radon w wodzie pitnej (Dz. Urz. UE L 344 z 28.12.2001, str. 85).

Zalecenie określa rekomendowane poziomy zawartości radonu w wodzie pitnej oraz działania podejmowane w celu ochrony ludności przed narażeniem powodowanym przez radon w wodzie pitnej.

8. Zalecenie Komisji 1999/669/EC z dnia 15 września 1999 r. w sprawie systemu klasyfikacji stałych odpadów promieniotwórczych (Dz. Urz. WE L 265 z 13.10.1999 r., str. 37).

Zalecenie określa zasady klasyfikacji odpadów promieniotwórczych, wyróżniając kategorie odpadów niskoaktywnych, średnioaktywnych i wysokoaktywnych. W dwóch pierwszych z wyżej wymienionych kategorii wyróżnia się jeszcze odpady krótkożyciowe i długożyciowe. Jako kryterium klasyfikacji odpadów do kategorii zalecenia przyjmuje stężenie promieniotwórcze izotopów promieniotwórczych w odpadach. Przepisy zalecenia stały się podstawą do klasyfikacji odpadów promieniotwórczych w polskim rozporządzeniu Rady Ministrów, o którym mowa w pkt 3.4 ppkt 10 niniejszego modułu.

1 Ustawa Prawo atomowe i akty wykonawcze wydane na podstawie upoważnień zawartych w tej ustawie

Przepisy ustawy Prawo atomowe oraz aktów wykonawczych do niej zostały szczegółowo omówione w innych modułach niniejszego programu szkoleniowego, zwłaszcza w dziale „Ochrona radiologiczna”. W tym miejscu należy stwierdzić jedynie, iż ustawa Prawo atomowe jest w polskim systemie prawa aktem podstawowym w zakresie nie tylko bezpieczeństwa jądrowego i ochrony radiologicznej, ale też zabezpieczeń materiałów jądrowych oraz odpowiedzialności cywilnej za szkodę jądrową. Uważa się, że jeżeli przepisy innych aktów prawnych posługują się terminami użytymi w Prawie atomowym, to używają ich w znaczeniu wynikającym z Prawa atomowego, chyba, że wyraźnie formułują ich inne definicje.

W celu wykonania postanowień ustawy Prawo atomowe zostały wydane akty wykonawcze do tej ustawy.

1. Ustawa z dnia 29 listopada 2000 r. – Prawo atomowe (Dz. U. z 2007 r. Nr 42, poz. 278 oraz z 2008 r. Nr 83, poz. 293).

2. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 18 stycznia 2005 r. w sprawie dawek granicznych promieniowania jonizującego (**Dz. U, Nr 20, poz. 168**).
3. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 6 sierpnia 2002 r. w sprawie przypadków, w których działalność związana z narażeniem na promieniowanie jonizujące nie podlega obowiązkowi uzyskania zezwolenia albo zgłoszenia, oraz przypadków, w których może być wykonywana na podstawie zgłoszenia (**Dz. U. Nr 137, poz. 1153 oraz z 2004 r. Nr 98, poz. 980**).
4. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 6 sierpnia 2002 r. w sprawie inspektorów dozoru jądrowego (**Dz. U. Nr 137, poz. 1154**).
5. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 20 lutego 2007 r. w sprawie podstawowych wymagań dotyczących terenów kontrolowanych i nadzorowanych (Dz. U. Nr 131, poz. 910).
6. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 18 stycznia 2005 r. w sprawie stanowisk mających istotne znaczenie dla zapewnienia bezpieczeństwa jądrowego i ochrony radiologicznej oraz inspektorów ochrony radiologicznej (**Dz. U. Nr 21, poz. 173**).
7. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 12 lipca 2006 r. w sprawie szczegółowych warunków bezpiecznej pracy ze źródłami promieniowania jonizującego (**Dz. U. Nr 140, poz. 994**).
8. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 23 marca 2007 r. w sprawie wymagań dotyczących rejestracji dawek indywidualnych (Dz. U. Nr 131, poz. 913).
9. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 3 grudnia 2002 r. w sprawie dokumentów wymaganych przy składaniu wniosku o wydanie zezwolenia na wykonywanie działalności związanej z narażeniem na działanie promieniowania jonizującego albo przy zgłoszeniu wykonywania tej działalności (**Dz. U. Nr 220, poz. 1851, z 2004 r. Nr 98, poz. 981 oraz z 2006 r. Nr 127, poz. 883**).
10. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 3 grudnia 2002 r. w sprawie odpadów promieniotwórczych i wypalonego paliwa jądrowego (**Dz. U. Nr 230, poz. 1925**).
11. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 17 grudnia 2002 r. w sprawie stacji wczesnego wykrywania skażeń promieniotwórczych i placówek prowadzących pomiary skażeń promieniotwórczych (**Dz. U. Nr 239, poz. 2030**).
12. Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 30 grudnia 2002 r. w sprawie szczegółowych zasad tworzenia obszaru ograniczonego użytkowania wokół obiektu jądrowego ze wskazaniem ograniczeń w jego użytkowaniu (**Dz. U. Nr 241, poz. 2094**).
13. Rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 23 kwietnia 2004 r. w sprawie obowiązkowego ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej osoby eksploatującej urządzenie jądrowe (**Dz. U. Nr 94, poz. 909**).
14. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 18 stycznia 2005 r. w sprawie planów postępowania awaryjnego w przypadku zdarzeń radiacyjnych (**Dz. U. Nr 20, poz. 169 oraz z 2007 r. Nr 131, poz. 912**).
15. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 27 kwietnia 2004 r. w sprawie wartości poziomów interwencyjnych dla poszczególnych rodzajów działań interwencyjnych oraz kryteriów odwołania tych działań (Dz. U. Nr 98, poz. 987).
16. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 27 kwietnia 2004 r. w sprawie informacji wyprzedzającej dla ludności na wypadek zdarzeń radiacyjnych (Dz. U. Nr 102, poz. 1065).
17. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 27 kwietnia 2004 r. w sprawie ochrony przed promieniowaniem jonizującym pracowników zewnętrznych narażonych podczas pracy na terenie kontrolowanym (Dz. U. Nr 102, poz. 1064).
18. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 27 kwietnia 2004 r. w sprawie ochrony fizycznej materiałów

jądrowych (Dz. U. Nr 98, poz. 983).

19. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 27 kwietnia 2004 r. w sprawie udzielania zgody na przywóz na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, wywóz z terytorium Rzeczypospolitej Polskiej i tranzyt przez to terytorium odpadów promieniotwórczych (Dz. U. Nr 98, poz. 985).
20. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 27 kwietnia 2004 r. w sprawie określenia podmiotów właściwych w sprawach kontroli po zdarzeniu radiacyjnym żywności i środków żywienia zwierząt na zgodność z maksymalnymi dopuszczalnymi poziomami skażeń promieniotwórczych (Dz. U. Nr 98, poz. 988).
21. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 20 lutego 2007 r. w sprawie warunków przywozu na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, wywozu z terytorium Rzeczypospolitej Polskiej oraz tranzytu przez to terytorium materiałów jądrowych, źródeł promieniotwórczych i urządzeń zawierających takie źródła (Dz. U. Nr 131, poz. 911).
22. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 30 stycznia 2007 r. w sprawie udzielania zgody na przywóz na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, wywóz z terytorium Rzeczypospolitej Polskiej i tranzyt przez to terytorium wypalonego paliwa jądrowego przeznaczonego do przerobu lub przechowywania (Dz. U. Nr 24, poz. 145).
23. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 23 grudnia 2002 r. w sprawie wymagań dotyczących sprzętu dozymetrycznego (**Dz. U. Nr 239, poz. 2032**).
24. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 2 stycznia 2007 r. w sprawie wymagań dotyczących zawartości naturalnych izotopów promieniotwórczych potasu K-40, radu Ra-226 i Toru Th228 w surowcach i materiałach stosowanych w budynkach przeznaczonych na pobyt ludzi i inwentarza żywego, a także w odpadach przemysłowych stosowanych w budownictwie, oraz kontroli zawartości tych izotopów. (**Dz. U. Nr 4, poz. 29**).
25. Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 25 sierpnia 2005 r. w sprawie warunków bezpiecznego stosowania promieniowania jonizującego dla wszystkich rodzajów ekspozycji medycznej (Dz. U. Nr 194, poz. 1625).
26. Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 7 kwietnia 2006 r. w sprawie minimalnych wymagań dla zakładów opieki zdrowotnej ubiegających się o wydanie zgody na prowadzenie działalności związanej z narażeniem na promieniowanie jonizujące w celach medycznych, polegającej na udzielaniu świadczeń zdrowotnych z zakresu radioterapii onkologicznej (Dz. U. Nr 75, poz. 528).
27. Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 22 grudnia 2006 r. w sprawie nadzoru i kontroli w zakresie przestrzegania warunków ochrony radiologicznej w jednostkach organizacyjnych stosujących aparaty rentgenowskie do celów diagnostyki medycznej, radiologii zabiegowej, radioterapii powierzchniowej i radioterapii schorzeń nienowotworowych (Dz. U. 2007 Nr 1, poz. 11).
28. Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 2 lutego 2007 r. w sprawie szczegółowych wymagań dotyczących formy i treści wzorcowych i roboczych medycznych procedur radiologicznych (Dz. U. Nr 24, poz. 161).
29. Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 27 marca 2008 r. w sprawie minimalnych wymagań dla jednostek ochrony zdrowia udzielających świadczeń zdrowotnych z zakresu rentgenodiagnostyki, radiologii zabiegowej oraz diagnostyki i terapii radioizotopowej chorób nienowotworowych (Dz. U. Nr 59, poz. 365).
30. Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 21 sierpnia 2006 r. w sprawie szczegółowych warunków bezpiecznej pracy z urządzeniami radiologicznymi (Dz. U. Nr 180, poz. 1325).
31. Rozporządzenie Ministra Zdrowia w sprawie bazy danych urządzeń radiologicznych z dnia 27 marca 2008 r. (Dz. U. Nr 59, poz. 366).

Inne przepisy krajowe

Inne niż Prawo atomowe i akty prawne wydane na jego podstawie przepisy krajowe w zakresie bezpieczeństwa jądowego i ochrony radiologicznej zostały omówione w innych modułach niniejszego programu szkoleniowego, w szczególności w działach „Ochrona radiologiczna” oraz „Transport”. W związku z tym poniżej tylko ogólna charakterystyka najważniejszych z nich.

3.5.1 Kodeks pracy i przepisy wydane na jego podstawie.

W kodeksie pracy, w ramach przepisów dotyczących bezpieczeństwa i higieny pracy, zostały uregulowane niektóre wymagania dotyczące ochrony radiologicznej pracowników.

Zgodnie z art. 215 kodeksu pracy maszyny i inne urządzenia techniczne powinny być tak konstruowane i budowane, aby zapewniały bezpieczne i higieniczne warunki pracy, w tym zabezpieczały pracownika przed urazami, działaniem niebezpiecznych substancji chemicznych, porażeniem prądem elektrycznym, nadmiernym hałasem, szkodliwymi wstrząsami, działaniem wibracji i promieniowania oraz szkodliwym i niebezpiecznym działaniem innych czynników środowiska pracy.

Pracodawca ma obowiązek dostarczyć pracownikowi środki ochrony indywidualnej przed promieniowaniem, a w przypadku możliwości rozprzestrzeniania się skażeń promieniotwórczych także odzież i obuwie robocze (art. 237⁷ kodeksu pracy). Ponadto musi zapewnić odpowiednie warunki przechowywania, a także czyszczenia i konserwacji takiej odzieży, obuwia i środków ochrony indywidualnej (art. 237¹⁰ kodeksu pracy).

Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 1 grudnia 2004 r. w sprawie substancji, preparatów, czynników lub procesów technologicznych o działaniu rakotwórczym lub mutagennym w środowisku pracy (Dz. U. Nr 280, poz. 2771) uznaje promieniowanie jonizujące za czynnik rakotwórczy i mutagenny w środowisku pracy. W konsekwencji tego uznania pracodawca ma obowiązek zapewnić pracownikowi szczególną ochronę przewidzianą przepisami powyższego rozporządzenia, obejmującą między innymi:

- 1) obowiązek pomiarów promieniowania jonizującego oraz wczesnego wrywania narażenia podczas awarii lub w przypadku wystąpienia innych nieprzewidzianych okoliczności,
- 2) prowadzenie przez pracodawcę rejestru prac związanych z narażeniem,
- 3) obowiązek poinformowania pracownika o opakowaniu, zbiorniku i instalacji zawierającej substancję, preparat lub czynnik o działaniu rakotwórczym lub mutagennym, a takżeo wymaganiach dotyczących oznakowania i znakach ostrzegawczych,
- 4) obowiązek odpowiedniego przeszkolenia pracownika w zakresie ryzyka dla zdrowia, konieczności używania środków ochrony indywidualnej, działań zapobiegających wypadkom oraz koniecznych działań ratowniczych w razie wypadku.

Przepisy rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 26 września 1997 r. w sprawie ogólnych przepisów bezpieczeństwa i higieny pracy (Dz. U. z 2003 r. Nr 169, poz. 1650 z późn. zm.) nakazują wyposażenie zakładu pracy w urządzenia zapobiegające zanieczyszczeniu lub skażeniu, w stopniu szkodliwym dla zdrowia ludzkiego -powietrza, gruntu oraz wód substancjami chemicznymi, pyłami, środkami promieniotwórczymi albo szkodliwymi czynnikami biologicznymi, w związku z produkcją bądź inną działalnością zakładu pracy.

Jak widać powyższe obowiązki wynikające z kodeksu pracy i aktów prawnych wydanych na jego podstawie w zasadzie powtarzają obowiązki kierownika jednostki organizacyjnej w zakresie ochrony radiologicznej pracowników wynikające z Prawa atomowego.

3.5.2 Przepisy dotyczące narażenia na promieniowanie jonizujące ze źródeł naturalnych w górnictwie

Przepisy rozporządzenia Ministra Gospodarki z dnia 28 czerwca 2002 r. w sprawie bezpieczeństwa i higieny pracy, prowadzenia ruchu oraz specjalistycznego zabezpieczenia przeciwpożarowego w podziemnych zakładach górniczych (Dz. U. Nr 139, poz. 1169) regulują kwestie zagrożenia radiacyjnego naturalnymi substancjami promieniotwórczymi oraz zasady pracy w zakładzie górniczym ze źródłami promieniowania jonizującego. Rozporządzenie wprowadza obowiązkowy nadzór nad ochroną przed zagrożeniem radiacyjnym naturalnymi substancjami promieniotwórczymi sprawowany przez osobę posiadającą uprawnienia inspektora ochrony radiologicznej typu IOR – 1 nadane przez Prezesa Państwowej Agencji Atomistyki. Ustawa Prawo atomowe nie wymaga sprawowania nadzoru nad działalnościami w narażeniu na promieniowanie naturalne ze źródeł naturalnych przez inspektora ochrony radiologicznej. Tak więc przedmiotowe rozporządzenie rozszerza obowiązki w tym zakresie wynikające z ustawy Prawo atomowe.

Rozporządzenie określa też warunki wykonywania w zakładach górniczych ze sztucznymi źródłami promieniowania jonizującego.

3.5.3 Przepisy transportowe.

Przepisy dotyczące transportu materiałów promieniotwórczych zostały szczegółowo omówione w niniejszym programie szkoleniowym w dziale „Transport”.

W tym miejscu należy wskazać dwie regulacje z tego obszaru o największym znaczeniu praktycznym:

- 1) ustawa z dnia 28 października 2002 r. o przewozie drogowym towarów niebezpiecznych (Dz. U. Nr 199, poz. 1671),
- 2) Ustawa z dnia 31 marca 2004 r. o przewozie kolejowym towarów niebezpiecznych. (Dz. U. Nr 97, poz. 962 z późn. zm.).

3.5.4 Przepisy karne

Przepisy karne za naruszenie wymagań bezpieczeństwa jądrowego i ochrony radiologicznej zostały szczegółowo omówione w module 2.3.1.11. W tym miejscu można poprzestać na wymienieniu podstawowych dla tej odpowiedzialności przepisów: art. 163, art. 171, art. 182, art. 184 i art. 186 kodeksu karnego oraz art. 83 kodeksu wykroczeń.

3.5.5 Przepisy dotyczące żywności

Przepisy ustawy z dnia z dnia 25 sierpnia 2006 r. o bezpieczeństwie żywności i żywienia (Dz. U. Nr 171, poz. 1225) regulują między innymi kwestie warunków napromieniania żywności promieniowaniem jonizującym oraz dozwolonych zawartości skażeń promieniotwórczych w żywności.

Napromieniowania żywności promieniowaniem jonizującym mogą dokonywać wyłącznie podmioty, które uzyskały zgodę Głównego Inspektora Sanitarnego, wydawaną po spełnieniu określonych ustawa wymagań dotyczących przede wszystkim wyposażenia w aparaturę i kwalifikacji personelu.

Zgodnie z art. 18 ustawy środki spożywcze mogą być poddawane napromienianiu promieniowaniem jonizującym wyłącznie w celu:

- 1) zmniejszenia liczby przypadków chorób spowodowanych spożyciem żywności przez niszczenie drobnoustrojów chorobotwórczych;
- 2) zapobiegania psuciu się żywności przez opóźnienie lub powstrzymanie procesów rozkładu i przez

niszczenie mikroorganizmów odpowiedzialnych za te procesy;

3) przedłużenia okresu przydatności do spożycia przez hamowanie naturalnych procesów biologicznych związanych z dojrzewaniem lub kiełkowaniem;

4) usunięcia organizmów szkodliwych dla zdrowia roślin lub dla żywności pochodzenia roślinnego.

Napromienianie żywności promieniowaniem jonizującym jest dopuszczalne wyłącznie, jeżeli:

1) nie stanowi zagrożenia dla zdrowia lub życia człowieka;

2) jest korzystne dla konsumentów;

3) jest uzasadnione technologicznie oraz nie będzie wykonywane w celu zastępowania wymagań zdrowotnych oraz warunków sanitarnych i higienicznych w produkcji i w obrocie żywnością;

4) żywność poddawana temu napromienianiu:

a) spełnia obowiązujące wymagania zdrowotne oraz

b) nie zawiera substancji chemicznych służących do jej konserwacji lub stabilizacji.

Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 20 czerwca 2007 r. w sprawie napromieniania żywności promieniowaniem jonizującym (Dz. U. Nr 121, poz. 841) określa między innymi środki spożywcze, które mogą być poddane napromienianiu promieniowaniem jonizującym, maksymalne dopuszczalne dawki, dozwolone źródła promieniowania jonizującego, a także szczegółowe warunki napromieniania żywności promieniowaniem jonizującym, w tym wymagania dotyczące urządzeń służących do napromieniania oraz procedury pomiarowe.

Ustawa o bezpieczeństwie żywności i żywienia zakazuje wprowadzania do obrotu środków spożywczych szkodliwych dla zdrowia lub życia człowieka. Zgodnie z definicją zawartą w art. 3 ust. 3 pkt 44 ustawy za środek spożywczy szkodliwy dla zdrowia lub życia ludzkiego uważa się także środek spożywczy którego spożycie w warunkach normalnych i zgodnie z przeznaczeniem może spowodować negatywne skutki dla zdrowia lub życia człowieka, w szczególności, jeżeli zawiera pozostałości skażeń promieniotwórczych w ilościach przekraczających poziomy określone w rozporządzeniach Unii Europejskiej. Przepisami UE określającymi te poziomy są rozporządzenia UE dotyczące kontroli zawartości skażeń promieniotwórczych w środkach spożywczych wymienione w pkt 3.3.2 ppkt 3 – 8 niniejszego modułu.

Uzupełniające regulacje w zakresie skażeń promieniotwórczych zwierząt zawierają przepisy rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 28 lipca 2006 r. w sprawie sposobu postępowania z substancjami niedozwolonymi, pozostałościami chemicznymi, biologicznymi, produktami leczniczymi i skażeniami promieniotwórczymi u zwierząt i w produktach pochodzenia zwierzęcego (Dz. U. Nr 147, poz. 1067 z późn. zm.).

Przepis § 15 rozporządzenia stanowi, iż badaniom pozostałości skażeń promieniotwórczych radioizotopami cezu poddaje się mięso z bydła, świń, owiec, zwierząt łownych, drobiu oraz ryby, jaja kurze i mleko krowie. Do badań pobiera się losowo co kwartał w każdym województwie po 3 próbki o masie 1 kilograma, pochodzące z gospodarstw lub zakładów.

Wojewódzcy lekarze weterynarii sporządzają zestawienia wyników przeprowadzonych badań skażeń promieniotwórczych i przekazują Głównemu Lekarzowi Weterynarii w terminie do dnia 31 stycznia następnego roku kalendarzowego za rok poprzedni.

3.5.6 Przepisy regulujące funkcjonowanie systemów wykrywania skażeń w sytuacji wprowadzenia stanu nadzwyczajnego

Przepisy rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 16 października 2006 r. w sprawie systemów wykrywania skażeń i właściwości organów w tych sprawach (Dz. U. Nr 191, poz. 1415) stanowią podstawę prawną funkcjonowania systemu obserwacji, pomiarów, analiz, prognozowania i powiadamiania o skażeniach biologicznych, chemicznych i promieniotwórczych, uruchamianego w sytuacji wprowadzenia któregoś ze stanów nadzwyczajnych, w szczególności stanu klęski żywiołowej. Nadzór i funkcje koordynacyjne nad funkcjonowaniem krajowego systemu sprawuje Minister Obrony Narodowej przy pomocy centrum dyspozycyjnego, którego rolę pełni Centralny Ośrodek Analizy Skażeń Sił Zbrojnych. System wykorzystuje podsystemy działające w warunkach normalnych oddając go na czas stanu nadzwyczajnego pod kierownictwo Ministra Obrony Narodowej.

Przepisy wydane przez MAEA.

Przepisy ustanowione przez Międzynarodową Agencję Energii Atomowej w Wiedniu nie mają przymiotu powszechnie obowiązujących źródeł prawa w polskim systemie prawnym. W związku z tym mogą być traktowane jedynie jako zalecenia, a dla skuteczności w prawie polskim muszą zostać transponowane do niego w drodze aktów prawa krajowego. Poszczególne dokumenty formułujące zalecenia Międzynarodowej Agencji Energii Atomowej zostały omówione w innych modułach niniejszego programu szkoleniowego, dlatego w tym module zostaną zasygnalizowane jedynie niektóre kwestie z tym związane.

3.6.1 Basic Safety Standards.

Międzynarodowe podstawowe normy ochrony przed promieniowaniem jonizującym i bezpieczeństwa źródeł promieniowania wydane przez Międzynarodową Agencję Energii Atomowej w Wiedniu w 1996 r. zostały opracowane na podstawie ogólnie przyjętych zasad ochrony radiologicznej, wypracowanych przede wszystkim w toku prac Międzynarodowej Komisji Ochrony Radiologicznej. Normy te obejmują podstawowe wymagania jakie powinny zostać spełnione w odniesieniu do działalności, w przypadku których może mieć miejsce narażenie na działanie promieniowania jonizującego. Same podstawowe normy stwierdzają w preambule, iż powinny służyć raczej jako przewodnik i nie zastępują krajowych przepisów prawnych. Stanowią wykładnię podstawowych zasad ochrony radiologicznej i powinny podlegać interpretacji w zależności od czynników determinujących ich stosowanie w danym państwie.

Podstawowe normy zostały wdrożone do prawa polskiego poprzez postanowienia ustawy Prawo atomowe oraz aktach wykonawczych do tej ustawy wymienionych w pkt 3.4 ppkt 2, 3, 5 – 9. 14 i 15 niniejszego modułu.

3.6.2 Kodeks postępowania dotyczący bezpieczeństwa i zabezpieczenia źródeł promieniotwórczych.

Kodeks ustanawia podstawowe zasady postępowania ze źródłami promieniotwórczymi, obejmujące między innymi ustanowienie infrastruktury prawnej i organizacyjnej dla sprawowania kontroli nad postępowaniem z tymi źródłami, w tym utworzenie dozoru jądrowego. Zasady z niego wynikające w prawie polskim zostały wyrażone w ustawie Prawo atomowe. 32

3.6.3 Kodeks postępowania dotyczący przemieszczania transgranicznego odpadów promieniotwórczych.

Kodeks określa podstawowe zasady dotyczące transgranicznego przemieszczania odpadów promieniotwórczych.

3.6.4 Safety fundamentals.

Podstawy bezpieczeństwa określają podstawowe cele, koncepcje i zasady bezpieczeństwa i ochrony w działalnościach związanych z pokojowym wykorzystaniem energii atomowej.

3.6.5 Safety requirements.

Wymagania bezpieczeństwa określają wymagania, których spełnienie jest warunkiem zapewnienia odpowiedniego poziomu bezpieczeństwa. Są środkiem służącym wypełnieniu zasad i celów określonych w podstawach bezpieczeństwa.

3.6.6 Safety guides.

Poradniki bezpieczeństwa określają zalecana działania, warunki oraz procedury pozwalające na wypełnienie wymagań bezpieczeństwa. Zamiast zaleceń państwa mogą wprowadzić inne środki równoważne pozwalające na wypełnienie wymagań bezpieczeństwa.

Bibliografia

- [1] S. Wronkowska, podstawowe pojęcia prawa i prawoznawstwa, Ars boni at aequi, Poznań 2003 r.
- [2] J. Barcz, Prawo Unii Europejskiej, Wydawnictwo Prawo i Praktyka Gospodarcza, Warszawa 2004.
- [3] J. Kaniewski, 50 lat Euratomu. Cele i okoliczności jego powstania, Problemy Techniki Jądrowej Vol. 50 Z. 2/2007.

2. Zasady prawa w obszarze bezpieczeństwa jądrowego i ochrony radiologicznej *

1. Cel wykładu

Wykład ma na celu zapoznanie uczestników szkolenia z problematyką zasad prawa atomowego, której znajomość jest niezbędna dla właściwej interpretacji i stosowania przepisów prawnych z zakresu bezpieczeństwa jądrowego i ochrony radiologicznej.

2. Treść wykładu

Znaczenie zasad prawa dla systemu prawa

W module 2.3.1. 1. Została omówiona problematyka dotycząc pojęcia normy prawnej, jej konstrukcji, rodzajów norm prawnych oraz stosunku pojęcia „norma prawna” do pojęcia „przepisu prawa”.

W niniejszym wykładzie należy dodać, że nie wszystkie normy prawne mają taką samą pozycję w systemie prawa. Niektóre normy prawne w systemie prawa mają pozycję nadrzędną w stosunku do innych norm. Normom tym wyznacza się szczególne role w systemie prawa. Nazywamy je zasadami prawa [1]. Nadrzędność zasad prawa nad innymi normami prawnymi wynika przede wszystkim z tego, że są wyrażone w aktach prawnych hierarchicznie najważniejszych dla danej dziedziny spraw regulowanych przez przepisy danego systemu prawa (tytułem przykładu; zasady prawa atomowego wynikają przede wszystkim z konwencji i innych umów międzynarodowych).

Zasady prawa mogą być wprost wyrażone w przepisach prawnych albo też wymagają odtworzenia z kilku przepisów prawa obowiązujących w danym systemie prawa.

Zasady prawa w systemie prawa:

- 1) wskazują jak interpretować przepisy prawa – wykładnia danego przepisu prawa powinna być w razie wątpliwości co do jego znaczenia zgodna z zasadą prawa (np. w przypadku przepisów z zakresu bezpieczeństwa jądrowego należy w razie wątpliwości przyjąć takie znaczenie, które nie będzie sprzeczne z zasadą bezpieczeństwa źródeł promieniowania),
- 2) wskazują jak stosować przepisy prawa – zgodnie z zasadami prawa;
- 3) wyznaczają kierunki tworzenia prawa – wskazując jakie wartości należy chronić przy tworzeniu prawa [1].

Powyższe funkcje zasad prawa w systemie prawa odnoszą się także do zasad prawa atomowego w systemie prawa atomowego.

Zasada bezpieczeństwa

Bezpieczeństwo jest podstawowym wymaganiem stawianym pokojowemu wykorzystaniu energii atomowej, w tym stosowaniu źródeł promieniowania jonizującego. Poprzez bezpieczeństwo należy w tym przypadku rozumieć ochronę ludzi i środowiska naturalnego przed niebezpieczeństwem ryzyka radiacyjnego. Zasada bezpieczeństwa nakazuje więc, żeby w razie wątpliwości tak interpretować i stosować przepisy szeroko pojętego prawa atomowego, żeby zapewnić bezpieczeństwo ludzi i środowiska naturalnego.

Z zasadą bezpieczeństwa związane są trzy zasady dodatkowe:

- 1) zasada profilaktyki – rozumiana jako zachowanie szczególnej ostrożności oraz prognozowanie efektów działań w celu zapobieżenia szkodzi oraz w celu minimalizacji niekorzystnych skutków wynikłych z niewłaściwego wykorzystania energii atomowej lub wypadku jądrowego;
- 2) zasada ochrony – w sytuacji, gdy ryzyko dla społeczeństwa związane z działalnością związaną z narażeniem na promieniowaniem przewyższa społeczne zyski z nią związane – prymat należy dać ochronie zdrowia publicznego, bezpieczeństwu i ochronie środowiska naturalnego;
- 3) zasada zapobiegania – nakazująca podejmować działania zapobiegające dającej się przewidzieć szkodzi[2].

Normatywny wymiar zasada bezpieczeństwa znalazła w prawie międzynarodowym przede wszystkim w postanowieniach Konwencji bezpieczeństwa jądrowego (1) oraz Wspólnej konwencji bezpieczeństwa w postępowaniu z wypalonym paliwem jądrowym oraz bezpieczeństwa w postępowaniu z odpadami promieniotwórczymi (2).

Pierwsza z wyżej wymienionych konwencji *expressis verbis* formułuje w art. 10 zasadę prymatu bezpieczeństwa zobowiązując wszystkie państwa strony Konwencji do podjęcia kroków w celu zapewnienia, żeby wszystkie organizacje zaangażowane w działalność bezpośrednio związaną z obiektami jądrowymi ustanowiły zasady postępowania nadające należyty priorytet bezpieczeństwu jądrowemu.

Środki przewidziane w Konwencji mają na celu między innymi ustanowienie i utrzymanie w obiektach jądrowych skutecznych zabezpieczeń przed powstaniem potencjalnych zagrożeń radiologicznych, aby chronić ludzi, społeczeństwo i środowisko naturalne przed szkodliwymi skutkami promieniowania jonizującego pochodzącego z takich obiektów, a także zapobieganie awariom, pociągającym za sobą skutki radiologiczne, oraz łagodzenie takich skutków, jeśli już powstały. Szczegółowe wymagania Konwencji odnoszą się między innymi do obowiązku przeprowadzania ocen bezpieczeństwa obiektu na każdym etapie działalności z obiektem.

Wspólna konwencja bezpieczeństwa w postępowaniu z wypalonym paliwem jądrowym oraz bezpieczeństwa w postępowaniu z odpadami promieniotwórczymi ma na celu zapewnienie, że na wszystkich etapach postępowania z wypalonym paliwem jądrowym i odpadami promieniotwórczymi stworzono skuteczne środki zabezpieczeń przed zagrożeniami potencjalnymi, dzięki którym chroni się ludzi, społeczeństwo i środowisko przed szkodliwymi skutkami promieniowania jonizującego obecnie i w przyszłości, w sposób umożliwiający realizację potrzeb i aspiracji obecnej generacji bez naruszenia możliwości realizowania potrzeb i aspiracji przyszłych pokoleń (tu widać nawiązanie do zasady ochrony, ale w dłuższej perspektywie czasowej). Jako cel Wspólnej konwencji wskazuje się też zapobieganie awariom pociągającym za sobą skutki radiologiczne oraz łagodzenie takich skutków, jeśli już powstały -na każdym etapie postępowania z wypalonym paliwem jądrowym i odpadami promieniotwórczymi. Wspólna konwencja formułuje szereg wymagań mających bezpośrednie odniesienie do bezpieczeństwa postępowania z wypalonym paliwem jądrowym i odpadami promieniotwórczymi służące ochronie poszczególnych ludzi, społeczeństwa i środowiska przed zagrożeniami radiologicznymi na wszystkich etapach postępowania z odpadami promieniotwórczymi i wypalonym paliwem jądrowym.

Przejawem zasady bezpieczeństwa, a właściwie związanej z nią zasady ochrony jest też obowiązek uzasadniania działalności związanych z narażeniem. Dobitnie jest ten obowiązek sformułowany w postanowieniach Basic Safety Standards (3) stwierdzających, iż żadna działalność zawodowa ani żadne źródło występujące w działalności zawodowej nie może uzyskać uprawnienia, jeżeli działalność ta nie przynosi narażonym osobom lub środowisku, korzyści większych niż szkody pochodzące od promieniowania, które mogą być spowodowane daną działalnością zawodową.

Normatywny wymiar zasady bezpieczeństwa w prawie polskim odnajdujemy w art. 2 ustawy Prawo atomowe (4) stanowiącym, iż wykonywanie działalności w zakresie pokojowego wykorzystania energii atomowej jest dopuszczalne określonych w przepisach środków dla zapewnienia bezpieczeństwa oraz ochrony życia i zdrowia ludzi, jak również bezpieczeństwa mienia i ochrony środowiska. Art. 8 ustawy Prawo atomowe uzależnia podjęcie i wykonywanie działalności związanej z narażeniem od wykazania, że spodziewane w wyniku wykonywania tej działalności korzyści naukowe, ekonomiczne, społeczne i inne będą większe niż możliwe, powodowane przez tę działalność, szkody dla zdrowia człowieka i stanu środowiska.

Zasada zabezpieczeń

Materiały i technologie jądrowe przeznaczone do pokojowego wykorzystania energii atomowej mogą zostać wykorzystane do celów niepokojowych stanowiąc nie tylko zagrożenie dla pojedynczych ludzi, ale także dla funkcjonowania społeczeństwa jako całości. Niezależnie od tego czy materiał jądrowy lub źródła promieniotwórcze zostanie zgubiony, porzucony, czy też skradziony skutki mogą być podobne. Szkody spowodowane przez rozproszenie materiału promieniotwórczego zarówno zgubionego jak i celowo wykorzystanego przez terrorystów mają wymiar nie tylko zdrowotny i materialny, ale też psychologiczny. Ten ostatni jest zresztą ściśle powiązany z materialnym – jako przykład można podać rozproszenie substancji promieniotwórczej na danym terenie, które spowoduje na długi czas niemożność sprzedania produktów żywnościowych wytworzonych na nim, choćby nawet skażenie promieniotwórcze wywołane rozproszeniem było minimalne. Materiał jądrowy może też zostać wykorzystany przez terrorystów do produkcji jądrowych ładunków wybuchowych.

Zapobieżeniu wykorzystaniu materiałów jądrowych, technologii jądrowych oraz źródeł promieniotwórczych do celów niepokojowych, ich nieautoryzowanemu posiadaniu lub użyciu, jak też zapobieżeniu szkodzie wynikłej z ich zagubienia lub porzucenia służy system międzynarodowych rozwiązań prawnych, na który składają się przepisy dotyczące ochrony fizycznej materiałów jądrowych, ewidencji i kontroli materiałów jądrowych, ewidencji źródeł promieniotwórczych, postępowania awaryjnego oraz ochrony materiałów promieniotwórczych w czasie transportu[2].

Zasada zabezpieczeń nakazuje, żeby w razie wątpliwości tak interpretować i stosować przepisy prawa atomowego sensu largo, żeby zapobiec wykorzystaniu materiałów promieniotwórczych, w szczególności materiałów jądrowych, a także technologii jądrowych do celów innych niż te, do których zostały przeznaczone w ramach pokojowego wykorzystania energii atomowej.

Normatywny wymiar tej zasady wyrażony jest w prawie międzynarodowym przede wszystkim w art. III ust. 1 Układu o nierozprzestrzaniu broni jądrowej (5), zobowiązującym państwa strony Układu do przyjęcia środków zabezpieczających służących temu, żeby nie dopuścić do przekształcenia energii jądrowej przeznaczonej do celów pokojowych w broń jądrową lub inne jądrowe urządzenia wybuchowe.

Do zasady zabezpieczeń nawiązuje też art. 29 Porozumienia dotyczącego wprowadzenia w życie Artykułu III ustępy 1 i 3 Układu o nierozprzestrzaniu broni jądrowej (6), stwierdzający, iż celem procedur dotyczących zabezpieczeń ustalonych Porozumieniem jest wykrycie na czas faktu przesunięcia znaczącej ilości materiału jądrowego z pokojowej działalności jądrowej do działań związanych z budową broni jądrowej lub innych jądrowych ładunków wybuchowych, lub do celów nieznanych, a także odstraszenie od dokonania takiego przesunięcia z powodu ryzyka szybkiego wykrycia.

Z kolei art. 2A Konwencji o ochronie materiałów jądrowych i obiektów jądrowych (7) zobowiązuje państwa strony Konwencji do ustanowienia i wdrożenia systemu ochrony fizycznej w odniesieniu do materiałów jądrowych i obiektów jądrowych podlegający jurysdykcji tego państwa, mając na celu:

- a) ochronę wykorzystywanych, przechowywanych i transportowanych materiałów jądrowych

przed kradzieżą i pozyskaniem ich w inny niezgodny z prawem sposób;

b) zapewnienie wdrożenia wszechstronnych środków natychmiastowego działania w celu wykrywania oraz, w stosownych przypadkach, odzyskiwania brakujących lub skradzionych materiałów jądrowych;

c) ochronę materiałów jądrowych i obiektów jądrowych przed sabotażem; oraz

d) ograniczenie lub minimalizację radiologicznych skutków sabotażu.

W prawie polskim zasadę zabezpieczeń można wyprowadzić przede wszystkim z przepisu art. 41a ust. 1 ustawy Prawo atomowe stanowiącego, iż podejmowanie i prowadzenie działalności polegającej na wykorzystywaniu materiałów jądrowych lub technologii jądrowych do budowy broni jądrowej lub jądrowych ładunków wybuchowych jest zabronione. Przejawy tej zasady znajdujemy także w postanowieniach ustawy odnoszących się do nakazu ochrony fizycznej materiałów jądrowych, obiektów jądrowych oraz odpowiedniego zabezpieczenia źródeł promieniotwórczych przed nieuprawnionym dostępem, ale też zgubieniem.

Zasada reglamentacji działalności związanej z narażeniem

W związku z ryzykiem jakie działalność związana z narażeniem na działanie promieniowania naturalnego potencjalnie stwarza dla ludzi oraz dla środowiska naturalnego jej podejmowanie i prowadzenie nie może być całkowicie wolne i wymaga nadzoru ze strony organów państwa. To, czy dana działalność w ogóle powinna podlegać reglamentacji oraz jaka powinna być forma reglamentacji powinno być uzależnione od stopnia ryzyka jakie niesie dana działalność dla zdrowia ludzi oraz dla środowiska naturalnego. Nie należy wobec tego reglamentować wykonywania tych działalności związanych z narażeniem, w przypadku których ryzyko jest na tyle niskie, że nie wymaga specjalnego nadzoru ze strony organów państwa. Reglamentacja działalności może polegać na konieczności uzyskania wcześniejszego uprawnienia (zezwolenia, licencji, pozwolenia itp.) do wykonywania działalności, może też polegać tylko na zarejestrowaniu działalności (zgłoszeniu jej organowi państwa) [2].

Normatywny wyraz tej zasadzie w prawie międzynarodowym dają przede wszystkim postanowienia art. 7 ust. 2 pkt (ii) Konwencji bezpieczeństwa jądrowego nakazującego państwom stronom Konwencji ustanowienie w ramach wewnętrznego porządku prawnego systemu udzielania zezwoleń odnoszących się do obiektów jądrowych i zakaz eksploatacji obiektu jądrowego bez zezwolenia, a także art. 19 pkt (ii) oraz (iii), art. 9 pkt (i) oraz art. 16 pkt (i) Wspólnej konwencji bezpieczeństwa w postępowaniu z wypalonym paliwem jądrowym i bezpieczeństwa w postępowaniu z odpadami promieniotwórczymi, które nakazują państwu stronie Konwencji ustanowienie systemu udzielania zezwoleń na działalność związaną z postępowaniem z wypalonym paliwem i odpadami promieniotwórczymi oraz systemu zakazującego eksploatacji bez zezwolenia obiektu służącego postępowaniu z wypalonym paliwem lub odpadami promieniotwórczymi.

Przedmiotowa zasada znalazła też odzwierciedlenie w przepisach Basic Safety Standards oraz dyrektyw 96/29/Euratom (8) i 2003/122/Euratom (9). Więcej na ten temat w modułach 2.3.1.4 – 2.3.1.6.

W prawie polskim przedmiotowa zasada wynika przede wszystkim z art. 4 ust. 1 ustawy Prawo atomowe, który wymienia rodzaje działalności jakie wymagają zezwolenia albo zgłoszenia oraz art. 4 ust. 2 ustawy Prawo atomowe wymienia jakie działalności są całkowicie zakazane.

Zasada ciągłej kontroli

Fakt spełnienia wymagań bezpieczeństwa jądrowego i ochrony radiologicznej przez jednostkę organizacyjną przed rozpoczęciem działalności związanej z narażeniem, którego wyrazem jest uzyskanie zezwolenia na prowadzenie działalności nie gwarantuje, iż wymagania te będą zawsze spełnione w trakcie prowadzenia działalności. Dlatego niezbędny jest nadzór ze strony organów państwa nad działalnością w trakcie jej wykonywania, którego jednym z elementów jest kontrola wykonywania działalności z punktu widzenia przepisów prawa i warunków zezwolenia. Kontrola nie oznacza oczywiście ciągłej obecności inspektora dozoru jądrowego w jednostce organizacyjnej, chociaż w przypadku działalności jądrowych może przybrać także taką formę[2].

Przepisy prawa atomowego powinny tworzyć odpowiednią infrastrukturę prawną dla efektywnego kontrolowania przez dozór jądrowy działalności związanych z narażeniem na promieniowanie jonizujące, obejmującą między innymi obowiązek umożliwienia inspektorom dozoru wykonywania czynności kontrolnych na terenie jednostki organizacyjnej oraz środki dostępu do informacji dotyczącej działalności, a także środki efektywnej egzekucji decyzji dozoru jądrowego.

W prawie międzynarodowym zasada ciągłej kontroli znalazła wyraz przede wszystkim w przepisach art. 7 ust. 2 pkt (iii) i (iv) Konwencji bezpieczeństwa jądrowego nakazujących państwom stronom Konwencji ustanowienie i wprowadzenie w życie ustawodawstwa uwzględniającego system dozorowej inspekcji i oceny obiektów jądrowych dla zapewnienia zgodności odpowiednich przepisów i przestrzegania warunków zezwoleń oraz egzekwowanie stosowania odpowiednich przepisów i przestrzegania warunków zezwoleń, obejmujące zawieszenie, zmianę lub cofnięcie zezwolenia. Konwencja nakazuje także między innymi poddawanie przeglądowni przez dozór jądrowy ocen bezpieczeństwa obiektu.

Wspólna konwencja bezpieczeństwa w postępowaniu z wypalonym paliwem jądrowym oraz bezpieczeństwa w postępowaniu z odpadami promieniotwórczymi nakazuje w art. 19 ustanowienie systemu prowadzenia właściwej kontroli instytucjonalnej, inspekcji organu nadzorującego oraz dokumentacji i sprawozdań w odniesieniu do działalności z wypalonym paliwem jądrowym lub odpadami promieniotwórczymi.

W polskim prawie atomowym przedmiotowa zasada znajduje wyraz przede wszystkim w art. 63 ustawy stanowiącej, iż wykonywanie działalności powodującej lub mogącej powodować narażenie ludzi i środowiska na promieniowanie jonizujące podlega nadzorowi i kontroli w zakresie bezpieczeństwa jądrowego i ochrony radiologicznej, wykonywanym co do zasady przez organy dozoru jądrowego. Nadzór i kontrola nie ograniczają się tylko do jednostek wykonujących zawodowo działalność związaną z narażeniem, ale zgodnie z art. 70a ustawy dotyczą też jednostek, na terenie których mogą, w szczególności w wyniku działalności prowadzonej w przeszłości, znajdować się materiały jądrowe, źródła promieniotwórcze, urządzenia zawierające takie źródła, odpady promieniotwórcze lub wypalone paliwo jądrowe, chociażby nie wykonywały one działalności związanej z narażeniem.

Zasada niezależności organu dozorowego

Z zasadą ciągłej kontroli nierozdzielnie jest związana zasada niezależności dozoru jądrowego. Zgodnie z tą zasadą prawo atomowe powinno zapewniać, że decyzje nadzorcze dozoru jądrowego będą oparte tylko na przesłankach związanych z merytoryczną oceną działalności z punktu widzenia bezpieczeństwa jądrowego i ochrony radiologicznej i nie będą efektem nacisków politycznych, ekonomicznych i innych na dozór jądrowy, w szczególności ze strony organów odpowiedzialnych za promocję i wykorzystanie energii atomowej [2].

Więcej na temat tej zasady powiedziano w modułach 2.3.1.7 i 2.3.1.8. W tym miejscu należy jedynie wskazać podstawowe przejawy tej zasady w prawie międzynarodowym, a mianowicie:

- 1) przepis art. 8 Konwencji bezpieczeństwa jądowego który stanowi, iż każda ze stron Konwencji ustanowi lub wyznaczy organ nadzorujący, któremu powierzy wdrażanie ustawodawstwa i przepisów dotyczących bezpieczeństwa jądowego i który wyposaży w odpowiednie uprawnienia, kompetencje oraz środki finansowe i kadrowe potrzebne do wypełniania przypisanych mu obowiązków; jednocześnie art. 8 Konwencji zobowiązuje państwa strony Konwencji do podjęcia odpowiednich kroków w celu zapewnienia skutecznego rozdzielenia funkcji organu nadzorującego od funkcji dowolnego innego organu lub organizacji, dotyczących promocji lub wykorzystywania energii jądowej;
- 2) przepis art. 20 ust. 1 Wspólnej konwencji bezpieczeństwa, zgodnie z którym każde z państw będących stronami konwencji ustanowi lub wyznaczy organ nadzorujący, któremu powierzy wdrażanie ustawodawstwa i przepisów dotyczących postępowania z wypalonym paliwem jądowym oraz odpadami promieniotwórczymi i który wyposaży w odpowiednie uprawnienia, kompetencje oraz środki finansowe i kadry potrzebne do wypełniania przypisanych mu obowiązków. Zgodnie, z art. 20 ust. 2 Wspólnej konwencji bezpieczeństwa każda ze stron konwencji jest zobowiązana podjąć właściwe działania w celu skutecznego zapewnienia niezależności funkcji organu nadzorującego od innych funkcji spełnianych przez organizacje zaangażowane zarówno w postępowanie z wypalonym paliwem lub odpadami promieniotwórczymi, jak i w regulowanie takiej działalności.

W realizacji powyższych obowiązków ustawa Prawo atomowe ustanowiła Prezesa Państwowej Agencji Atomistyki jako centralny organ administracji rządowej właściwy w sprawach bezpieczeństwa jądowego i ochrony radiologicznej z ustawowo określonym zakresem kompetencji. Zasada niezależności organu dozoru nie została wprost wyrażona w polskim prawie atomowym. Można ją jednak wyprowadzić z przepisów rozdziału 9 ustawy Prawo atomowe, zgodnie z którymi decyzje dozoru polskich organów dozoru jądowego mogą zostać podważone jedynie na drodze postępowania sądowo – administracyjnego.

Zasada odpowiedzialności prowadzącego działalność

Niezależnie od tego jak wiele osób i podmiotów będzie zaangażowanych w wykonywanie danej działalności związanej z narażeniem (jako pracownicy, podwykonawcy, zleceniodawcy, inspektorzy ochrony radiologicznej etc.) przyjmuje się, iż odpowiedzialnym za zapewnienie bezpieczeństwa jądowego i ochrony radiologicznej jest zawsze podmiot wykonujący działalność związaną z narażeniem, tzn. który uzyskał uprawnienie do wykonywania tej działalności [2].

W prawie międzynarodowym zasada ta znalazła wyraz przede wszystkim w art. 9 Konwencji bezpieczeństwa jądowego zobowiązującym państwa strony Konwencji do zapewnienia żeby zasadnicza odpowiedzialność za bezpieczeństwo obiektu jądowego spoczywała na posiadaczu stosownego zezwolenia, a także podjęcia właściwych kroków w celu zagwarantowania, aby każdy posiadacz zezwolenia wywiązał się ze swych zobowiązań. Przejawem przedmiotowej zasady jest też uregulowanie art. 21 Wspólnej konwencji bezpieczeństwa, zgodnie z którym każde z państw stron Konwencji jest zobowiązane zapewnić, żeby bezpośrednia odpowiedzialność za bezpieczeństwo postępowania z wypalonym paliwem lub odpadami promieniotwórczymi spoczywała na posiadaczu stosownego zezwolenia, a także podjąć właściwe działania w celu zapewnienia, że każdy posiadacz zezwolenia wywiąże się ze swych zobowiązań.

W prawie polskim zasadniczym przejawem zasady odpowiedzialności prowadzącego działalność jest przepis art. 7 ust. 1 ustawy Prawo atomowe, zgodnie z którym za przestrzeganie wymagań bezpieczeństwa jądrowego i ochrony radiologicznej odpowiedzialny jest kierownik jednostki organizacyjnej wykonującej działalność związaną z narażeniem.

Zasada kompensacji szkody

W związku z tym, że wykorzystanie energii atomowej może, pomimo zastosowania środków ochronnych, prowadzić do wywołania szkód na osobie, w mieniu lub w środowisku prawo atomowe ustanawia instrumenty prawne służące kompensacji takiej szkody [2].

Instrumentami tymi są przede wszystkim rozwiązania przyjęte w ramach reżimów odpowiedzialności cywilnej za szkodę jądrową zbudowanych w oparciu o Konwencję wiedeńską (10) i Konwencję paryską (11).

Działalności, które mogą prowadzić do wystąpienia w wyniku awarii jądrowej szkody jądrowej, nie powinny być autoryzowane przez organy państwa bez zapewnienia odpowiednich środków, które mogą zostać przeznaczone na pokrycie roszczeń związanych z odpowiedzialnością za szkodę jądrową. Instrumentem zapewnienia takich środków jest obowiązkowe ubezpieczenie odpowiedzialności cywilnej za szkodę jądrową.

Więcej na ten temat w module 2.3.1.12.

W prawie polskim zasada kompensacji szkody znalazła odzwierciedlenie w przepisach rozdziału 12 ustawy Prawo atomowe dotyczących odpowiedzialności cywilnej za szkodę jądrową, ale też w przepisie art. 93 ustawy Prawo atomowe stanowiącym, iż koszty działań interwencyjnych i usuwania skutków zdarzenia radiacyjnego są pokrywane przez jednostkę organizacyjną, z której przyczyny powstało zdarzenie radiacyjne. Natomiast w razie zdarzenia radiacyjnego nie powstałego z przyczyny jednostki organizacyjnej koszty te są pokrywane przez sprawcę tego zdarzenia, a w razie zdarzenia, którego sprawca nie jest znany lub nie można od sprawcy uzyskać pokrycia kosztów oraz w razie zdarzenia powstałego poza granicami Rzeczypospolitej Polskiej - z budżetu państwa.

Zasada zrównoważonego rozwoju

Z międzynarodowych instrumentów prawa ochrony środowiska wynika obowiązek nieczynienia nadmiernych obciążeń dla przyszłych pokoleń. Zasada zrównoważonego rozwoju stanowi, że ekonomiczny i społeczny rozwój jest zrównoważony tylko wtedy, gdy nie odbywa się kosztem degradacji środowiska naturalnego.

Zasada ta nabiera szczególnego znaczenia w przypadku działalności jądrowych z uwagi na ryzyko jakie materiały jądrowe, odpady promieniotwórcze i inne materiały jądrowe mogą stanowić dla przyszłych pokoleń z uwagi na swą długoletnią aktywność[2].

Jej przejawy w międzynarodowym prawie atomowym znajdujemy przede wszystkim w art. 1 pkt (ii) Wspólnej konwencji bezpieczeństwa stanowiącym, iż jednym z celów konwencji jest zapewnienie, że na wszystkich etapach postępowania z wypalonym paliwem jądrowym i odpadami promieniotwórczymi stworzono skuteczne środki zabezpieczeń przed zagrożeniami potencjalnymi, dzięki którym chroni się poszczególnych ludzi, społeczeństwo i środowisko przed szkodliwymi skutkami promieniowania jonizującego obecnie i w przyszłości, w sposób umożliwiający realizację potrzeb i aspiracji obecnej generacji bez naruszenia możliwości realizowania

potrzeb i aspiracji przyszłych pokoleń. Art. 4 pkt (vi) i (vii) oraz art. 11 pkt (vi) i (vii) Wspólnej konwencji bezpieczeństwa nakazują w ramach ogólnych wymogów bezpieczeństwa dążyć do uniknięcia działań mających na przyszłe pokolenia wpływ, który byłby poważniejszy niż ten dozwolony w odniesieniu do generacji obecnej, a także dążyć do ograniczenia zbędnych obciążeń dla przyszłych pokoleń. Służyć temu ma między innymi wymóg zapewnienia, że wytwarzanie odpadów promieniotwórczych będzie utrzymane na możliwie najniższym poziomie. Ten sam wymóg wynika także z art. 19 pkt (viii) Konwencji bezpieczeństwa jądrowego.

Zasada zrównoważonego rozwoju nie została wpisana wprost do polskiego prawa atomowego. Można ją jednak odtworzyć z przepisów określających wymagania dla składowisk odpadów promieniotwórczych oraz wymagania dotyczące przygotowywania odpadów promieniotwórczych do składowania, zawarte w rozporządzeniu Rady Ministrów z 2002 r. w sprawie odpadów promieniotwórczych i wypalonego paliwa jądrowego (12).

Zasada przejrzystości

Zasada przejrzystości wymaga, żeby wszystkie podmioty zaangażowane w rozwój i wykorzystanie energii atomowej, a także w jej regulowanie oraz nadzór nad tą działalnością udostępniały społeczeństwu informacje dotyczące wykorzystania energii atomowej, w szczególności odnoszące się do wypadków jądrowych, zdarzeń radiacyjnych i innych zdarzeń mogących mieć wpływ na zdrowie ludzi, bezpieczeństwo i środowisko [2]. Nie jest to oczywiście zasada o wymiarze absolutnym. Doznaje ograniczeń tam, gdzie w grę wchodzi konieczność ochrony informacji dotyczących kwestii technicznych i organizacyjnych związanych z ochroną fizyczną oraz zabezpieczeniami. Generalnie można stwierdzić, że zasada przejrzystości doznaje uszczerbku tam, gdzie zderza się z zasadą ochrony informacji niejawnych.

W prawie międzynarodowym wyraz tej zasadzie dają przede wszystkim postanowienia Konwencji o dostępie do informacji, udziale społeczeństwa w podejmowaniu decyzji oraz dostępie do sprawiedliwości w sprawach dotyczących środowiska, zwanej Konwencją z Aarhus (13) nakazujące państwom stronom Konwencji zapewnienie w sprawach dotyczących środowiska prawa dostępu do informacji, udziału społeczeństwa w podejmowaniu decyzji oraz dostępu do wymiaru sprawiedliwości.

W prawie polskim realizacji postanowień Konwencji z Aarhus dokonuje ustawa Prawo ochrony środowiska (14), której przepisy działu IV rozdział 1 regulujące zasady dostępu obywateli do informacji o środowisku naturalnym mają zastosowanie także do spraw uregulowanych w ustawie Prawo atomowe.

Zasada współpracy międzynarodowej

Międzynarodowy charakter działalności jądrowej, a przede wszystkim transgraniczny charakter ewentualnych negatywnych skutków awarii jądrowej zmuszają do poszukiwania wspólnych rozwiązań na forum prawa międzynarodowego ułatwiających wymianę informacji technicznej, organizacyjnej, a przede wszystkim związanej z bezpieczeństwem [2]. W związku z tym szereg aktów prawa międzynarodowego tworzy ramy takiej współpracy. Najdobitniejszymi przykładami mogą być przepisy Konwencji o wczesnym powiadomianiu o awarii jądrowej (15) oraz Konwencji o pomocy w przypadku awarii jądrowej lub zagrożenia radiologicznego (16).

Polskie prawo atomowe daje wyraz uznawaniu zasady międzynarodowej współpracy za istotną w art. 1 pkt 5 ustawy Prawo atomowe stanowiącym, iż ustawa określa także zasady wypełniania zobowiązań międzynarodowych Polski, w tym w ramach Unii Europejskiej, dotyczących bezpieczeństwa jądrowego, ochrony przed promieniowaniem jonizującym oraz zabezpieczeń materiałów jądrowych i kontroli

technologii jądrowych. Konkretnie przejawy współpracy zostały uregulowane przepisami rozdziałów 5, 10 oraz 11 ustawy Prawo atomowe.

Zasada zgodności prawa krajowego ze zobowiązaniami międzynarodowymi

Przystąpienie przez państwo do międzynarodowych instrumentów prawnych dotyczących bezpieczeństwa jądrowego i ochrony radiologicznej nie zapewnia jeszcze, że w praktyce istniejącej w danym państwie będą w rzeczywistości realizowane wymagania wynikające z powyższych instrumentów. Dlatego postanowienia umów międzynarodowych w zakresie bezpieczeństwa jądrowego i ochrony radiologicznej powinny znaleźć swoje odzwierciedlenie w wewnętrznych przepisach prawnych danego państwa, chyba, że mamy do czynienia z normami samowykonalnymi prawa międzynarodowego[2]. Innymi słowy państwo powinno wdrożyć postanowienia umowy międzynarodowej do swojego prawa, a następnie zapewnić ich realizację. Najlepszym przykładem realizacji tej zasady jest polska ustawa Prawo atomowe zawierająca przepisy umożliwiające wykonywanie szeregu obowiązków wynikających z przepisów międzynarodowych.

Więcej na ten temat w module 2.3.1.2.

Wykaz przywołanych aktów prawnych

- (1) Konwencja bezpieczeństwa jądrowego, sporządzona w Wiedniu dnia 20 września 1994 r. (Dz. U. z 1997 r. Nr 42, poz. 262).
- (2) Wspólna Konwencja bezpieczeństwa w postępowaniu z wypalonym paliwem jądrowym i bezpieczeństwa w postępowaniu z odpadami promieniotwórczymi, sporządzona w Wiedniu dnia 5 września 1997 r. (Dz. U. z 2002 r. Nr 202 poz. 1704).
- (3) Międzynarodowe podstawowe normy ochrony przed promieniowaniem jonizującym i bezpieczeństwa źródeł promieniowania IAEA 1996.; polskie tłumaczenie – Państwowa Agencja Atomistyki, Warszawa 1997.
- (4) Ustawa z dnia 29 listopada 2000 r. – Prawo atomowe (Dz. U. z 2007 r. Nr 42, poz. 278 oraz z 2008 r. Nr 83, poz. 293).
- (5) Układ o nierozprzestrzenianiu broni jądrowej, sporządzony w Moskwie, Waszyngtonie i Londynie dnia 1 lipca 1968 r. (Dz. U. z 1970 r. Nr 8, poz. 60).
- (6) Porozumienie między Królestwem Belgii, Królestwem Danii, Republiką Federalną Niemiec, Irlandią, Republiką Włoską, Wielkim Księstwem Luksemburga, Królestwem Niderlandów, Europejską Wspólnotą Energii Atomowej i Międzynarodową Agencją Energii Atomowej dotyczącego wprowadzenia w życie artykułu III ustęp 1 i 4 Układu o nierozprzestrzenianiu broni jądrowej, podpisane w Brukseli dnia 5 kwietnia 1973 r. (Dz. U. z 2007 r. Nr 218, poz. 1617).
- (7) Konwencja o ochronie fizycznej materiałów jądrowych i obiektów jądrowych.
- (8) Dyrektywa Rady 96/29/Euratom z dnia 13 maja 1996 r. ustanawiającej podstawowe normy bezpieczeństwa w zakresie ochrony zdrowia pracowników i ogółu społeczeństwa przed zagrożeniami wynikającymi z promieniowania jonizującego (Dz. Urz. WE L 159 z 29.06.1996, str. 1; Dz. Urz. UE Polskie wydanie specjalne, rozdz. 5, t. 2, str. 291).
- (9) Dyrektywa Rady 2003/122/Euratom z dnia 22 maja 2003 r. w sprawie kontroli wysoce radioaktywnych źródeł zamkniętych i odpadów radioaktywnych (Dz. Urz. UE L 346 z 31.12.2003, str. 57; Dz. Urz.

UE Polskie wydanie specjalne, rozdz. 15, t. 7, str. 694).

(10) Konwencja wiedeńska z dnia 21 maja 1963 r. o odpowiedzialności cywilnej za szkodę jądrową (Dz. U. 1990 Nr 63, poz. 370).

(11) Konwencja paryska z 29 lipca 1960 r. w sprawie odpowiedzialności strony trzeciej za szkody w dziedzinie energii jądrowej.

(12) Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 3 grudnia 2002 r. w sprawie odpadów promieniotwórczych i wypalonego paliwa jądrowego (**Dz. U. Nr 230, poz. 1925**).

(13) Konwencja o dostępie do informacji, udziale społeczeństwa w podejmowaniu decyzji oraz dostępie do sprawiedliwości w sprawach dotyczących środowiska, sporządzona w Aarhus dnia 25 czerwca 1998 r. (Dz. U. z 2003 r. Nr 78, poz. 706).

(14) Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (Dz. U. z 2008 r. Nr 25, poz. 150 z późn. zm.).

Bibliografia

[1] S. Wronkowska, podstawowe pojęcia prawa i prawoznawstwa, Ars boni at aequi, Poznań 2003 r.

[2] C. Stoiber, A. Baer, N. Pelzer, W. Tonhauser, Handbook on nuclear law, Międzynarodowa Agencja Energii Atomowej, Wiedeń 2003.

3. Status prawny inspektora ochrony radiologicznej *

1. Cel wykładu

Wykład ma celu zapoznanie uczestników szkolenia z zagadnieniami obowiązków i uprawnień inspektora ochrony radiologicznej oraz jego pozycją w jednostce organizacyjnej w świetle obowiązujących przepisów prawa.

2. Treść wykładu

Pozycja prawna inspektora ochrony radiologicznej w świetle regulacji UE oraz dokumentów MAEA

Zarówno przepisy Unii Europejskiej jak i zalecenia wydane przez Międzynarodową Agencję Energii Atomowej, uznają za szczególnie istotne dla bezpieczeństwa pracowników i osób z ogółu ludności posiadanie przez podmiot prowadzący działalność związaną z narażeniem odpowiedniego poziomu kompetencji w zakresie ochrony radiologicznej. Wobec faktu, iż dla uzyskania satysfakcjonującego poziomu kompetencji niezbędna jest nie tylko specjalistyczna wiedza oparta na odpowiednim kształceniu, ale też doświadczenie w kwestiach ochrony przed promieniowaniem uznaje się, iż nadzór nad działalnością z narażeniem powinien być sprawowany przez osobę, której kwalifikacje zostaną odpowiednio potwierdzone przez uprawniony organ państwowy.

Dyrektywa 96/29/Euratom (1)

Przepisy dyrektywy 96/29/Euratom wprowadziły obowiązek zasięgania przez podmiot wykonujący działalność związaną z narażeniem w określonych kwestiach związanych z ochroną radiologiczną opinii kwalifikowanych ekspertów. Są oni odpowiednikami polskich inspektorów ochrony radiologicznej.

Pojęcie kwalifikowanego eksperta zostało zdefiniowane w art. 1 dyrektywy.

Kwalifikowanym ekspertem zgodnie z przepisami dyrektywy jest -osoba posiadająca wiedzę i wykształcenie potrzebne do przeprowadzenia testów fizycznych, technicznych lub radiochemicznych umożliwiających ocenę dawek oraz doradztwa w celu zapewnienia skutecznej ochrony osób oraz prawidłowej obsługi sprzętu ochronnego, których zdolność do działania jako wykwalifikowanych ekspertów uznały właściwe władze. Wykwalifikowany ekspert może ponosić odpowiedzialność za aspekty techniczne zadań związanych z ochroną przed promieniowaniem pracowników oraz członków społeczeństwa.

Definicja zawiera zarazem objaśnienie kto jest kwalifikowanym ekspertem jak i częściowo zakres zadań i odpowiedzialności kwalifikowanego eksperta.

Są to:

- 1) ocena dawek,
- 2) doradztwo w celu zapewnienia skutecznej ochrony osób,
- 3) doradztwo w celu zapewnienia prawidłowej obsługi sprzętu ochronnego.

Zgodnie z art. 23 ust. 2 dyrektywy 96/29/Euratom Państwa Członkowskie Unii Europejskiej wymagają od prowadzącego działalność zasięgnięcia opinii wykwalifikowanych ekspertów lub zatwierdzonych służb ochrony zdrowia pracowników w sprawie badań i testowania urządzeń ochronnych oraz przyrządów pomiarowych, w szczególności obejmujących:

- 1) wcześniejsze krytyczne badanie planów instalacji z punktu widzenia ochrony przed promieniowaniem;
- 2) wprowadzenie do użytku nowych lub zmienionych źródeł z punktu widzenia ochrony przed

promieniowaniem;

- 3) regularne kontrole skuteczności urządzeń ochronnych i technik;
- 4) regularne kalibrowanie przyrządów pomiarowych oraz regularne kontrole ich przydatności i prawidłowego wykorzystania.

Zgodnie z art. 47 dyrektywy każde państwo członkowskie UE powinno wymagać od prowadzącego działalność z narażeniem, aby prowadził ją zgodnie z zasadami ochrony zdrowia ludności na terenie ochrony przed promieniowaniem, w szczególności realizacji następujących zadań:

- 1) uzyskania i utrzymania optymalnego poziomu ochrony środowiska i ludności;
- 2) sprawdzania skuteczności urządzeń technicznych do ochrony środowiska i ludności;
- 3) zatwierdzania do eksploatacji, w ramach nadzoru ochrony przed promieniowaniem, odpowiednio sprzętu i procedur pomiaru i oceny narażenia i skażenia radioaktywnego środowiska i ludności;
- 4) regularne kalibrowanie przyrządów pomiarowych oraz regularna kontrola, czy są one zdadne do użytku i prawidłowo obsługiwane.

W wykonywaniu tych zadań powinni uczestniczyć kwalifikowani eksperci.

Inne przepisy dyrektywy nakazują konsultacje prowadzącego działalność z kwalifikowanym ekspertem m.in. w zakresie:

- 1) wyznaczania terenów kontrolowanych i nadzorowanych oraz spełnienia odpowiednich wymagań związanych z wykonywaniem pracy na tych terenach,
- 2) wypełniania obowiązków przedsiębiorstw dotyczących ochrony przed promieniowaniem ogółu ludności i środowiska naturalnego,
- 3) narażenia pracowników na zwiększone promieniowanie jonizujące w przypadku szczególnym, gdy jest to konieczne dla wykonania określonego zadania.

Wszystkie wyżej opisane kompetencje kwalifikowanego eksperta mają charakter doradczy, gdyż za realizację powyższych obowiązków jest odpowiedzialny wyłącznie prowadzący działalność. To on odpowiada za właściwy stan ochrony radiologicznej w związku z prowadzoną działalnością. Wynikająca z definicji kwalifikowanego eksperta fakultatywna odpowiedzialność za aspekty techniczne zadań związanych z ochroną przed promieniowaniem nie wyłącza odpowiedzialności prowadzącego działalność. Ma charakter posiłkowy.

Można więc stwierdzić, że kwalifikowany ekspert ma status doradczy, ale zasięganie jego opinii w sprawach określonych w dyrektywie jest obligatoryjne.

Istotnym elementem definicji kwalifikowanego eksperta jest wymaganie, żeby jego zdolność do działania jako wykwalifikowanego eksperta uznały właściwe władze. Z kolei z art. 38 ust. 3 dyrektywy 96/29 każde Państwo Członkowskie Unii Europejskiej podejmuje konieczne działania w celu uznania, o ile to właściwe, zdolności wykwalifikowanych ekspertów. W tym celu każde Państwo Członkowskie UE zapewnia zorganizowanie szkolenia dla tych specjalistów.

W komunikacie Komisji 98/C 133/03 w sprawie wdrożenia w życie dyrektywy Rady 96/29/Euratom (2) zawarto wskazówki dotyczące szkolenia kwalifikowanych ekspertów. W komunikacie określono:

1) program podstawowy szkolenia dla kwalifikowanego eksperta oraz

2) programy dodatkowe uzależnione od rodzaju działalności z narażeniem.

Zarazem komunikat stwierdza, iż samo szkolenie nie jest wystarczające dla pełnienia zadań kwalifikowanego eksperta. Powinno być ono uzupełnione odpowiednim doświadczeniem praktycznym.

Z drugiej strony kwalifikowany ekspert nie jest ekspertem w pełnym tego słowa znaczeniu, biorąc pod uwagę definicję ze słownika języka polskiego PWN, który za eksperta uważa:

-specjalistę powoływanego do wydania orzeczenia lub opinii w sprawach spornych lub

-osobę uznawaną za autorytet w jakiejś dziedzinie.

W związku z tym pojęcie „kwalifikowany ekspert” należy używać razem z jego definicją podaną w dyrektywie 96/29/Euratom.

Podstawowe normy ochrony przed promieniowaniem jonizującym -Basic Safety Standards (BSS)

(3)

Wymóg zasięgnięcia opinii kwalifikowanego eksperta w zakresie ochrony radiologicznej wynika także z BSS. Zgodnie z pkt 2.31 i 2.32 BSS należy wyznaczyć i zapewnić sobie współpracę kwalifikowanych ekspertów, którzy mogliby doradzać w sprawach dotyczących przestrzegania wymagań wynikających z BSS. Ewidencjonowani użytkownicy i posiadacze zezwolenia informują urząd nadzorujący o przygotowaniach do ekspertyzy niezbędnej w celu uzyskania porady w sprawie przestrzegania postanowień BSS. Dostarczona informacja ma zawierać zakres czynności każdego z wybranych kwalifikowanych ekspertów.

Postanowienia BSS jednoznacznie stwierdzają, iż odpowiedzialnymi za wypełnianie obowiązków wynikających z BSS są podmioty prowadzące działalność związaną z narażeniem na działanie promieniowania jonizującego (w pkt 1.6). Zasada odpowiedzialności prowadzącego działalność została też wyrażona w wielu postanowieniach BSS odnoszących się do kwestii szczegółowych takich jak np. narażenia zawodowe (w pkt I.1 i 2), czy narażenia ogółu ludności (w pkt

III.1 i 2).

Nie ulega więc wątpliwości, że także w BSS pozycja kwalifikowanego eksperta ogranicza się do roli doradczej, jego odpowiedzialność może mieć charakter co najwyżej posiłkowy, o ile państwo dokonujące wdrożenia BSS do swojego wewnętrznego porządku prawnego tak postanowi.

Pozycja prawna inspektora ochrony radiologicznej w Prawie atomowym

Stosowanie do przepisu art. 7 ust. 3 ustawy Prawo atomowe(4) w jednostce organizacyjnej wykonującej działalność wymagającą zezwolenia wewnętrzny nadzór nad przestrzeganiem wymagań bezpieczeństwa jądrowego i ochrony radiologicznej sprawuje inspektor ochrony radiologicznej.

Sprawuje wewnętrzny nadzór, a więc kontroluje, czy są przestrzegane wymagania bezpieczeństwa jądrowego i ochrony radiologicznej w jednostce organizacyjnej. W teorii prawa administracyjnego podkreśla się, że nadzorem określa się sytuacje, w których organ nadzorujący wyposażony jest w środki oddziaływania na postępowanie organów nadzorowanych. Uprawnienia nadzorcze oznaczają więc uprawnienia kontrolne wraz z możliwością wiążącego wpływania na organy czy instytucje nadzorowane w zakresie prowadzonej działalności [1]. Przenosząc teorię ze stosunku administracyjnego na sytuację wewnętrznego nadzoru w jednostce

organizacyjnej nad przestrzeganiem wymagań bezpieczeństwa jądrowego i ochrony radiologicznej należy stwierdzić, iż dla właściwego sprawowania nadzoru inspektor ochrony radiologicznej powinien być wyposażony w odpowiednie instrumenty nadzorcze. Ustawa Prawo atomowe oraz akty wykonawcze do niej jako podstawowy instrument wskazują wystąpienia do kierownika jednostki organizacyjnej (np. stwierdzając w § 14 ust. 2 pkt 6 rozporządzenia Rady Ministrów z 2005 r. w sprawie stanowisk mających istotne znaczenie⁽⁵⁾, iż inspektor ochrony radiologicznej występuje do kierownika jednostki organizacyjnej o wstrzymanie prac). Instrumenty nadzorcze w jakie jest wyposażony inspektor ochrony radiologicznej w sprawach, w których nie ma obowiązku występowania do kierownika jednostki organizacyjnej, powinny, oprócz przepisów ustawy Prawo atomowe i aktów wykonawczych do niej, wynikać z wewnętrznych przepisów regulujących funkcjonowanie danej jednostki organizacyjnej powinny zostać tak skonstruowane, żeby zapewnić inspektorowi ochrony radiologicznej możliwość efektywnego sprawowania nadzoru. Stworzenie takich instrumentów leży w interesie samego kierownika jednostki organizacyjnej, gdyż prawidłowe, bądź nie sprawowanie nadzoru przez inspektora ochrony radiologicznej ma bezpośrednie przełożenie na odpowiedzialność kierownika jednostki.

Zgodnie z art. 7 ust. 1 ustawy Prawo atomowe to kierownik jednostki organizacyjnej jest odpowiedzialny za przestrzeganie wymagań bezpieczeństwa jądrowego i ochrony radiologicznej w jednostce organizacyjnej. Nie oznacza to, że inspektor ochrony radiologicznej jest zwolniony od odpowiedzialności całkowicie. Niewłaściwe wykonywanie obowiązków przez inspektora ochrony radiologicznej, w tym zwłaszcza niewłaściwe sprawowanie nadzoru nad przestrzeganiem wymagań bezpieczeństwa jądrowego i ochrony radiologicznej, może narazić go na odpowiedzialność dyscyplinarną, cywilną, a nawet karną. Więcej na temat odpowiedzialności inspektora ochrony radiologicznej w pkt 3.6.

Zgodnie z art. 7a ustawy Prawo atomowe kierownik jednostki organizacyjnej ma obowiązek zasięgać opinii inspektora ochrony radiologicznej na temat badania i sprawdzania urządzeń ochronnych i przyrządów pomiarowych, obejmującej w szczególności:

- 1) ocenę urządzeń mających wpływ na ochronę radiologiczną - przed dopuszczeniem do ich stosowania, np. ocenę: sprawności blokad i wyłączników awaryjnych, sprawności i skuteczności wyciągów radiochemicznych i komór rękawicowych, skuteczności zastosowanych osłon ruchomych lub manipulatorów;
- 2) dopuszczenie do stosowania nowych lub zmodyfikowanych źródeł promieniowania jonizującego, z punktu widzenia ochrony radiologicznej, np. sprawdzenie, czy zostały wypełnione wszystkie procedury kontroli urządzeń zawierających źródła promieniotwórcze lub wytwarzających promieniowanie jonizujące przed wprowadzeniem ich do eksploatacji;
- 3) częstotliwość sprawdzania skuteczności stosowanych środków i technik ochrony przed promieniowaniem, np. jak często wykonywać pomiary dozymetryczne w celu oceny narażenia osób z ogółu ludności w związku z wykonywaną działalnością;
- 4) częstotliwość wzorcowania przyrządów pomiarowych, sprawdzanie ich sprawności i właściwego użytkowania, np.: takie zaplanowanie okresów wzorcowania aby nie tylko dotrzymać terminów wzorcowania, ale aby w tym czasie zawsze był do dyspozycji inny przyrząd pomiarowy, sprawdzanie zakresu wzorcowania przyrządu i zlecenie tego wzorcowania tylko w tym zakresie, w którym przyrząd jest wykorzystywany;

a także przy podejmowaniu działań w celu spełnienia określonych w przepisach wymagań dla terenów kontrolowanych i nadzorowanych.

Pomimo użytego w art. 7a ustawy Prawo atomowe sformułowania „ma obowiązek zasięgać opinii” wydaje się, iż zadania inspektora ochrony radiologicznej opisane w tym przepisie nie mają jedynie doradczego charakteru.

Po pierwsze z obowiązkiem zasięgnięcia opinii w wyżej wymienionych sprawach koresponduje obowiązek wydania przez inspektora ochrony radiologicznej opinii w tych sprawach.

Po drugie – przepis ten umożliwia zarazem inspektorowi ochrony radiologicznej sprawowanie nadzoru nad przestrzeganiem wymagań bezpieczeństwa jądrowego i ochrony radiologicznej w jednostce organizacyjnej w sprawach objętych przepisem.

W zakresie nadzoru nad przestrzeganiem wymagań bezpieczeństwa jądrowego i ochrony radiologicznej w jednostce organizacyjnej inspektor ochrony radiologicznej posiada samodzielną pozycję, z wynikającymi z przepisów prawa oraz regulacji wewnątrznych kompetencjami. Ostateczne decyzje podejmuje kierownik jednostki organizacyjnej, ale trudno wyobrazić sobie, żeby świadomie działał niezgodnie z opiniami czy też wystąpieniami inspektora ochrony radiologicznej.

Z jednej strony inspektor ochrony radiologicznej jest doradcą, z drugiej swego rodzaju kontrolerem kierownika jednostki organizacyjnej.

Taka pozycja inspektora ochrony radiologicznej wzmocniona jest przez:

- 1) obligatoryjność powierzenia inspektorowi ochrony radiologicznej nadzoru nad przestrzeganiem wymagań bezpieczeństwa jądrowego i ochrony radiologicznej – tzn. że kierownik jednostki organizacyjnej nie może jej powierzyć nikomu innemu; oznacza to także, że jeżeli w jednostce organizacyjnej jest kilku pracowników posiadających uprawnienia inspektora ochrony radiologicznej, należy określić który z nich sprawuje wewnętrzny nadzór;
- 2) obowiązek zwracania się przez kierownika jednostki organizacyjnej do inspektora ochrony radiologicznej o wydanie opinii w przypadkach wskazanych w ustawie Prawo atomowe;
- 3) fakt, iż jego kompetencje do sprawowania funkcji inspektora ochrony radiologicznej zostały potwierdzone przez organ państwa poprzez wydanie uprawnienia.

Usytuowanie inspektora ochrony radiologicznej w strukturze jednostki organizacyjnej

W związku z tym, że przepisy nie podają jednoznacznych kryteriów powierzenia bądź zlecenia wykonywania obowiązków inspektora ochrony radiologicznej, decyzję w tej sprawie podejmuje kierownik jednostki organizacyjnej jako osoba odpowiedzialna za bezpieczeństwo jądrowe i ochronę radiologiczną w jednostce, na podstawie własnej oceny, jaki model będzie najwłaściwszy ze względu na rodzaj prowadzonych prac ze źródłami promieniowania jonizującego. Dlatego kierownik jednostki organizacyjnej może:

- 1) powierzyć wykonywanie obowiązków inspektora pracownikowi zatrudnionemu przy innej pracy w danej jednostce i posiadającemu wymagane uprawnienia inspektora ochrony radiologicznej;
- 2) powierzyć wykonywanie obowiązków inspektora ochrony radiologicznej osobie trzeciej posiadającej wymagane uprawnienia, jeżeli rodzaj prowadzonych prac ze źródłami promieniowania jonizującego nie uzasadnia zatrudnienia etatowego inspektora ochrony radiologicznej.

Przepisy prawa nie określają wprost usytuowania inspektora ochrony radiologicznej w strukturze jednostki organizacyjnej. Jednakże z samego charakteru jego funkcji – nadzorczej w zakresie przestrzegania

wymagań bezpieczeństwa jądrowego i ochrony radiologicznej w jednostce organizacyjnej można wysnuć pewne wnioski co do tej pozycji. Dla właściwego sprawowania nadzoru nad bezpieczeństwem jądrowym i ochroną radiologiczną inspektor ochrony radiologicznej powinien być tak usytuowany, żeby mógł efektywnie sprawować swoje funkcje nadzorcze. Nie powinien zatem wykonywać zadań stojących w konflikcie z funkcją nadzorczą inspektora, ani nie powinien być podporządkowany osobom odpowiadającym za wykonywanie zadań stojących w konflikcie z tą funkcją.

W modelowym układzie powinien być podporządkowany bezpośrednio kierownikowi jednostki organizacyjnej. To pozwoliłoby mu na zachowanie niezależności w sytuacji konfliktu interesów. Trudno bowiem realizować zadania nadzoru nad działalnością jednostki i wywiązywać się z obowiązków informowania kierownika jednostki o wszelkich nieprawidłowościach i potrzebach związanych z zapewnieniem bezpieczeństwa jądrowego i ochrony radiologicznej, bez możliwości bezpośredniego kontaktu z osobą odpowiedzialną za to bezpieczeństwo i ochronę radiologiczną. Trudno jest także osobie, która nie posiada wystarczającej wiedzy z dziedziny, za którą odpowiada, zarządzać nią bez kompetentnego doradcy.

Nie ma ograniczeń odnośnie ilości jednostek, w których uprawniona osoba może sprawować wewnętrzny nadzór nad przestrzeganiem wymagań bezpieczeństwa jądrowego i ochrony radiologicznej ani bariery odległości miejsca zamieszkania inspektora ochrony radiologicznej od miejsca wykonywania jego obowiązków.

Ustawa Prawo atomowe nie wymaga, żeby inspektor ochrony radiologicznej był pracownikiem jednostki organizacyjnej. Może być związany z jednostką na podstawie umowy cywilno – prawnej, np. umowy zlecenia.

Upewnienia inspektora ochrony radiologicznej; środki egzekucji zaleceń formułowanych przez inspektora

Do zakresu uprawnień inspektora ochrony radiologicznej, z wyjątkiem inspektora ochrony radiologicznej w pracowniach rentgenowskich stosujących aparaty rentgenowskie do celów diagnostyki medycznej, radiologii zabiegowej, radioterapii powierzchniowej i radioterapii schorzeń nienowotworowych, należy w szczególności:

- 1) występowanie do kierownika jednostki organizacyjnej z wnioskiem o zmianę warunków pracy pracowników, w szczególności w sytuacji, gdy wyniki pomiarów dawek indywidualnych uzasadniają taki wniosek;
- 2) wydawanie kierownikowi jednostki organizacyjnej opinii, w ramach badania i sprawdzania urządzeń ochronnych i przyrządów pomiarowych, w zakresie skuteczności stosowanych środków i technik ochrony przed promieniowaniem jonizującym oraz sprawności właściwego użytkowania przyrządów pomiarowych;
- 3) sprawdzanie kwalifikacji pracowników w zakresie bezpieczeństwa jądrowego i ochrony radiologicznej i występowanie z wynikającymi z tego wnioskami do kierownika jednostki organizacyjnej;
- 4) występowanie do kierownika jednostki organizacyjnej z wnioskiem o wprowadzenie zmian w instrukcjach pracy, jeżeli wnioskowane zmiany nie zwiększają limitów użytkowych dawki określonych w zezwoleniu;
- 5) w przypadku, gdy są naruszone warunki zezwolenia lub inne przepisy z zakresu ochrony przed

promieniowaniem jonizującym, informowanie organu wydającego zezwolenie o wystąpieniu do kierownika jednostki organizacyjnej z wnioskiem o wstrzymanie prac w warunkach narażenia.

Środkami egzekucji zaleceń formułowanych przez inspektora ochrony radiologicznej są przede wszystkim wystąpienia kierowane do kierownika jednostki organizacyjnej. Środki egzekucji zaleceń formułowanych przez inspektora ochrony radiologicznej w ramach wykonywania przez niego funkcji nadzorczych w sprawach, w których nie musi występować do kierownika jednostki organizacyjnej, powinny wynikać z wewnętrznych przepisów organizacyjnych jednostki.

Obowiązki inspektora ochrony radiologicznej

Zgodnie z § 14 ust. 2 rozporządzenia Rady Ministrów z 2005 r. w sprawie stanowisk mających istotne znaczenie dla zapewnienia bji or (5) do zakresu obowiązków inspektora ochrony radiologicznej, z wyjątkiem inspektora ochrony radiologicznej w pracowniach rentgenowskich stosujących aparaty rentgenowskie do celów diagnostyki medycznej, radiologii zabiegowej, radioterapii powierzchniowej i radioterapii schorzeń nienowotworowych, należy w szczególności nadzór nad przestrzeganiem przez jednostkę organizacyjną warunków zezwolenia na wykonywanie działalności związanej z narażeniem na promieniowanie jonizujące, w tym:

- 1) nadzór nad przestrzeganiem prowadzenia działalności według instrukcji pracy oraz nad prowadzeniem dokumentacji dotyczącej bezpieczeństwa jądrowego i ochrony radiologicznej, w tym dotyczącej pracowników i innych osób, przebywających w jednostce w warunkach narażenia, z wyjątkiem ochrony radiologicznej pacjentów poddanych terapii i diagnostyce z wykorzystaniem promieniowania jonizującego;
- 2) nadzór nad spełnianiem warunków dopuszczających pracowników do zatrudnienia na danym stanowisku pracy, w tym dotyczących szkolenia pracowników na stanowisku pracy w zakresie bezpieczeństwa jądrowego i ochrony radiologicznej;
- 3) opracowanie programu pomiarów dozymetrycznych w środowisku pracy i pomiarów oraz ewidencji dawek indywidualnych i przedstawienie ich do zatwierdzenia kierownikowi jednostki organizacyjnej;
- 4) współpraca z zakładowymi służbami bezpieczeństwa i higieny pracy, osobami wdrażającymi program zapewnienia jakości, służbami przeciwpożarowymi i ochrony środowiska w zakresie ochrony przed promieniowaniem jonizującym;
- 5) wydawanie kierownikowi jednostki organizacyjnej opinii w zakresie ochrony przed promieniowaniem, stosownie do charakteru działalności i typu posiadanych uprawnień;
- 6) występowanie do kierownika jednostki organizacyjnej z wnioskiem o wstrzymanie prac w warunkach narażenia, gdy są naruszone warunki zezwolenia lub inne przepisy z zakresu ochrony przed promieniowaniem jonizującym;
- 7) nadzór nad postępowaniem wynikającym z zakładowego planu postępowania awaryjnego, jeżeli na terenie jednostki organizacyjnej zaistnieje zdarzenie radiacyjne.

Do zakresu obowiązków inspektora ochrony radiologicznej w pracowniach rentgenowskich stosujących aparaty rentgenowskie do celów diagnostyki medycznej, radiologii zabiegowej, radioterapii powierzchniowej i

radioterapii schorzeń nienowotworowych (6), należy nadzór nad przestrzeganiem przez jednostkę ochrony zdrowia warunków ochrony radiologicznej związanych z prowadzoną działalnością, w tym:

- 1) nadzór nad przestrzeganiem prowadzenia działalności według instrukcji pracy z aparatami rentgenowskimi oraz nad prowadzeniem dokumentacji dotyczącej ochrony radiologicznej;
- 2) nadzór nad działaniem sygnalizacji ostrzegawczej i prawidłowym oznakowaniem miejsc pracy ze źródłami promieniowania jonizującego;
- 3) nadzór nad wykonywaniem podstawowych i specjalistycznych testów wewnętrznej kontroli parametrów aparatury rentgenowskiej, jeżeli nie wyznaczono do tego celu innej osoby;
- 4) nadzór nad sprawnym działaniem aparatury dozymetrycznej oraz aparatury do wykonywania testów wewnętrznej kontroli parametrów aparatury rentgenowskiej, jeżeli znajduje się na wyposażeniu jednostki ochrony zdrowia i jeżeli nie wyznaczono do tego celu innej osoby;
- 5) nadzór nad spełnieniem warunków dopuszczających pracowników do zatrudnienia na danym stanowisku pracy, w tym dotyczących szkolenia pracowników na stanowisku pracy w zakresie ochrony radiologicznej;
- 6) dokonywanie wstępnej oceny narażenia pracowników na podstawie wyników pomiarów dawek indywidualnych lub pomiarów dozymetrycznych w środowisku pracy i przedstawianie jej kierownikowi jednostki ochrony zdrowia;
- 7) informowanie pracowników o otrzymanych przez nich dawkach promieniowania jonizującego;
- 8) każdorazowe wyjaśnianie przyczyn wzrostu dawki indywidualnej ponad jej dotychczasowy poziom, w szczególności wyjaśnianie przyczyn przekroczenia limitów dawek i podejmowanie środków zaradczych oraz przekazywanie tych informacji kierownikowi jednostki ochrony zdrowia;
- 9) współpraca ze służbą bezpieczeństwa i higieny pracy, osobami wdrażającymi program ochrony radiologicznej i służbami przeciwpożarowymi w zakresie ochrony przed promieniowaniem jonizującym;
- 10) informowanie kierownika jednostki organizacyjnej o stanie ochrony radiologicznej oraz przedstawienie mu w formie pisemnej propozycji w zakresie polepszenia tego stanu lub usunięcia nieprawidłowości;
- 11) nadzór nad postępowaniem wynikającym z zakładowego planu postępowania awaryjnego, jeżeli na terenie jednostki ochrony zdrowia zaistnieje zdarzenie radiacyjne;
- 12) nadzór nad dokumentacją, o której mowa w przepisach regulujących szczegółowe warunki bezpiecznej pracy ze źródłami promieniowania jonizującego wydanych na podstawie art. 45 ustawy;
- 13) ustalanie wyposażenia jednostki ochrony zdrowia w środki ochrony indywidualnej, aparatury dozymetrycznej i pomiarowej oraz innego wyposażenia służącego do ochrony pracowników oraz pacjentów przed promieniowaniem jonizującym;
- 14) występowanie do kierownika jednostki ochrony zdrowia z wnioskiem o zmianę warunków pracy pracowników, w szczególności w sytuacji, gdy wyniki pomiarów dawek indywidualnych uzasadniają taki wniosek;

- 15) przedstawianie kierownikowi jednostki ochrony zdrowia opinii, w ramach badania i sprawdzania środków ochronnych i przyrządów pomiarowych, w zakresie skuteczności stosowanych środków i technik ochrony przed promieniowaniem jonizującym;
- 16) sprawdzanie kwalifikacji pracowników w zakresie ochrony radiologicznej i występowanie w tym zakresie z wnioskami do kierownika jednostki ochrony zdrowia;
- 17) występowanie do kierownika jednostki ochrony zdrowia z wnioskami o wprowadzenie zmian w instrukcjach pracy.

Odpowiedzialność inspektora ochrony radiologicznej za niewłaściwe wykonywanie obowiązków

Fakt ponoszenia przez kierownika jednostki organizacyjnej odpowiedzialności za przestrzeganie wymagań bezpieczeństwa jądrowego i ochrony radiologicznej nie zwalnia inspektora ochrony radiologicznej od odpowiedzialności za niewłaściwe wykonywanie obowiązków. Odpowiedzialność inspektora ochrony radiologicznej za niewłaściwe wykonywanie obowiązków jest nie tylko służbowa, ale i prawna. Inspektor ochrony radiologicznej odpowiada za właściwe wykonywanie nadzoru nad przestrzeganiem wymagań bezpieczeństwa jądrowego i ochrony radiologicznej w jednostce organizacyjnej.

W przypadku niewłaściwego wykonywania obowiązków inspektor ochrony radiologicznej może ponosić odpowiedzialność:

- 1) administracyjno-prawną;
- 2) dyscyplinarną;
- 3) cywilną;
- 4) karną.

Organ właściwy do nadawania uprawnień inspektora ochrony radiologicznej cofa te uprawnienia w drodze decyzji administracyjnej, jeżeli:

- 1) inspektor ochrony radiologicznej utracił pełną zdolność do czynności prawnych lub
- 2) w wyniku kontroli stwierdzono, że inspektor ochrony radiologicznej nie wykonuje albo nie wykonuje należycie obowiązków wynikających z przepisów ustawy Prawo atomowe oraz aktów wykonawczych do tej ustawy

Zadaniem organu kontrolnego jest rozstrzygnięcie, czy stwierdzone w czasie kontroli nieprawidłowości mogące mieć wpływ na bezpieczeństwo jądrowe i ochronę radiologiczną, wynikają z niedopełnienia obowiązków przez inspektora ochrony radiologicznej, czy też są z winy niewłaściwych decyzji kierownika jednostki organizacyjnej. Pewnym ułatwieniem dla organów kontroli jest fakt, że w takich przypadkach obowiązkiem inspektora ochrony radiologicznej jest pisemne informowanie kierownika o wszelkich nieprawidłowościach. Brak takiego dokumentu może przesądzać o odpowiedzialności inspektora.

Inspektor ochrony radiologicznej zatrudniony w jednostce organizacyjnej za podstawie umowy o pracę podlega za naruszenie powierzonych mu obowiązków odpowiedzialności pracowniczej wynikającej z

kodeksu pracy (7), natomiast inspektor ochrony radiologicznej sprawujący w jednostce nadzór na podstawie umowy cywilno – prawnej ponosi za niewłaściwe wykonywanie swoich obowiązków odpowiedzialność wynikającą z przepisów kodeksu cywilnego(8) regulujących dany typ umowy.

Niewłaściwe wykonywanie przez inspektora ochrony radiologicznej nadzoru może też skutkować odpowiedzialnością karną z art. 171 § 2 kodeksu karnego(9), który przewiduje odpowiedzialność za dopuszczenie do popełnienia– wbrew warunkom zezwolenia albo bez zezwolenia -czynu polegającego na: wyrabianiu, przetwarzaniu, gromadzeniu, posiadaniu, posługiwaniu się lub handlowaniu materiałem radioaktywnym lub urządzeniem emitującym promieniowanie jonizujące.

Wykaz przywołanych aktów prawnych

(1) Dyrektywa Rady 96/29/Euratom z dnia 13 maja 1996 r. ustanawiającej podstawowe normy bezpieczeństwa w zakresie ochrony zdrowia pracowników i ogółu społeczeństwa przed zagrożeniami wynikającymi z promieniowania jonizującego (Dz. Urz. WE L 159 z 29.06.1996, str. 1; Dz. Urz. UE Polskie wydanie specjalne, Rozdz. 5, t. 2, str. 291).

(2) Komunikat Komisji 98/C 133/03.

(3) Międzynarodowe podstawowe normy ochrony przed promieniowaniem jonizującym bezpieczeństwa źródeł promieniowania IAEA 1996.; polskie tłumaczenie – Państwowa Agencja Atomistyki, Warszawa 1997.

(4) Ustawa z dnia 29 listopada 2000 r. – Prawo atomowe (Dz. U. z 2007 r. Nr 42, poz. 276 oraz z 2008 r. Nr 93, poz. 583).

(5) Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 18 stycznia 2005 r. w sprawie stanowisk mających istotne znaczenie dla zapewnienia bezpieczeństwa jądowego i ochrony radiologicznej oraz inspektorów ochrony radiologicznej **(Dz. U. Nr 21, poz. 173)**.

(6) Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 1 grudnia 2006 r. w sprawie nadawania uprawnień inspektora ochrony radiologicznej w pracowniach stosujących aparaty rentgenowskie w celach medycznych (Dz. U. Nr 239, poz. 1737).

(7) Kodeks pracy.

(8) Kodeks cywilny.

(9) Kodeks karny.

Bibliografia

[1] E., E. Ura, Prawo administracyjne, Wydawnictwo LexisNexis, Warszawa 2002.